

Nummer **235**
juni 2020

In Memoriam Martin Halma (1945-2020)

Wensen en grenzen van medische behandelingen

De spannende eindfase naar een pensioenakkoord

Missing man formatie, © MinDef

- 3 IN MEMORIAM MARTIN HALMA (1945-2020)**
4 VAN DEVOORZITTER
5 VAN HET BESTUUR
- 7 COLUMN**
- 8 PENSIOENEN EN UITKERINGEN**
8 De spannende eindfase naar een pensioenakkoord
9 Nieuw pensioenstelsel 6
11 Pensioenland mei 2020
- 13 ZORG EN WELZIJN**
13 Nieuwe zorgstandaard dementie
13 Voorschotregeling ziekenhuizen en UMC's
13 Afspraken zorgverzekeraars met huisartsen
14 Digitaal platform voor longklachten na corona
15 Afspraken paramedische zorg in coronatijd
15 Wensen en grenzen van medische behandelingen
- 17 VAN HET VETERANENFRONT**
17 Mediaberichten over veteranen onderzocht
17 Uitstel invictus games
17 Corona en veteranendag
17 Vernoeming viaducten naar omgekomen militairen
18 Waardering veteranen
- 19 INGEZONDEN ARTIKEL**
19 Morele onschuld / verwonding (oud)militairen
- 21 VAN DE LEDEN**
23 U krijgt morgen bezoek
- 24 VAN DE RAYONS**
- 27 ADRESLIJST RAYONOFFICIEREN**
- 28 DE ACHTERKANT**

Inlichtingen over:

Leden- en contributieadministratie

C. den Boer, kapitein b.d. der infanterie
Secretariaat KVEO, e-mailadres: ledenadministratie@kveo.nl

Pensioenen en uitkeringen

J. van Harmelen, kolonel b.d. van de Koninklijke Luchtmacht
Startbaan 53, 2631 LL Nootdorp, telefoon: (015) 364 15 14
E-mailadressen: harme091@planet.nl of adviseurpu@kveo.nl

Zorg en Welzijn

J.C.J.M. Janissen, eerste-luitenant b.d. van de Koninklijke Luchtmacht
Saloméschouw 172, 2726 JX Zoetermeer, telefoon: (079) 331 33 56
E-mailadressen: josjanissen@versatel.nl of zorgadviseur@kveo.nl
W.N.M. Frankenmolen: adviseurzw@kveo.nl

Steunverlening

J. L. Bokkelkamp RA, majoor b.d. der militaire administratie
Viveslaan 52, 4843 XX Breda, telefoon: (076) 561 34 05
E-mailadres: penningmeester@kveo.nl

Veteranenzaken

B.S. Schutte, luitenant-kolonel b.d. van de verbindingdienst
Wierdensestraat 4-29, 7607 GH Almelo, telefoon (0546) 56 78 40
E-mailadressen: bernard.schutte@planet.nl of veteranen@kveo.nl

Collectiviteitscontract OHRA

Zie: www.ohracollectief.nl/kveo

Bestuur

Voorzitter
M.P. Celie, genm b.d. log

Vicevoorzitter

J.A. de Jong, bgen b.d. KMar

Secretaris a.i.

M.A. Kraft van Ermel, kol b.d. KLu

Tweede secretaris

vacant

Penningmeester

J.L. Bokkelkamp RA, maj b.d. ma

Overige bestuursleden

H.D. van Ballegooij, kol b.d. log

J. van Harmelen, kol b.d. KLu

F.W. Hoogeland, kol marns b.d.

A.M. Nijdam, lkol b.d. art

B.F. Revet, kol b.d. KMar

Ereleden

A.J. van Daalen, lkol b.d. ma

Th.M. Deckers, maj b.d. KLu

N. Felius, kol b.d. ma

Ir. B. Koster, bgen b.d. ts

Drs. J. Poorter, elt b.d. gnktr

F.C. Vriesman, kol marns b.d.

J. de Wolf, kltz b.d.

Secretariaat

Segbroeklaan 104, 2565 DN Den Haag

Tel. (070) 361 79 01

E-mailadres: secretaris@kveo.nl

Rekeningen bij de ING-Bank

Contributie (€ 25,00 per jaar):

NL78 INGB 0000 0643 82

t.n.v. KVEO Den Haag

Overige betalingen:

NL63 INGB 0005 6548 59

t.n.v. KVEO Den Haag

Redactie (redactie@kveo.nl)

Th.M. Deckers, maj b.d. KLu

Drs. J. Poorter, elt b.d. gnktr

Nieuwsbrief (nieuwsbrief@kveo.nl)

H.D. van Ballegooij, kol b.d. log, redacteur

Website (www.kveo.nl)

W.J. Le Griep, ritm b.d. cav, webmanager

e-mailadres: webmanager@kveo.nl

J.J. van der Vecht, maj (R) b.d.,

plv webmanager

ISSN 1383-133X

Lay-out, druk en afwerking:

Studio Quantes, Rijswijk

Drukkerij Quantes, Rijswijk

Laan van Zuid Hoorn 60

2289 DE Rijswijk

Tel. (070) 308 21 21

IN MEMORIAM MARTIN HALMA (1945-2020)

Op vrijdag 22 mei 2020 overleed op 75-jarige leeftijd onze oud-secretaris en eindredacteur van het Mededelingenblad Martin Halma. Hoewel hij al enige tijd problemen met zijn hart had, is hij toch nog plotseling overleden in het ziekenhuis tijdens een ECG onderzoek met belastingproef.

Martin is in 1967 van de KMA gekomen en heeft eerst een aantal operationele functies vervuld bij de 2e Groep Geleide Wapens. Na zes jaar ging hij zijn vak 'personeel' waarvoor hij was opgeleid, uitoefenen, eerst als personeelsofficier op de Vliegbasis Leeuwarden, daarna als Chef Personeelsdienst van de 5e Groep Geleide wapens.

In 1983 kwam Martin werken bij de DPKLu in Den Haag en vervulde er functies als Hoofd Bureau Rechtspositie Officieren, Hoofd Sectie Functiewaardering, Hoofd Sectie Rechtspositie en Hoofd Afdeling Personeelsbeheer. Als projectofficier personeel was hij betrokken bij de vele reorganisaties die in de Luchtmachtstaf plaatsvonden. De laatste vijf jaren van zijn loopbaan was hij Hoofd Afdeling Organisatie.

Na zijn actieve periode als officier bij de Koninklijke Luchtmacht is Martin in 2004 lid geworden van onze vereniging. In april 2013 is hij benoemd als secretaris van de KVEO. Hij trad in april 2018 af als secretaris en werd eindredacteur van ons Mededelingenblad. Verder was hij sinds 2004 voorzitter van de Contactgroep Postactieven van de Koninklijke Luchtmacht in de regio Den Haag.

Wij hebben Martin leren kennen als een man met een zeer groot plichtsbesef. Toen hem in 2013 werd gevraagd om enige werkzaamheden voor de KVEO te verrichten was dat voor hem een natuurlijke vanzelfsprekendheid. Vrijwilligerswerk is iets dat je moet doen voor de maatschappij was de gedachte van Martin; voor wie of voor wat is minder belangrijk.

Jarenlang heeft hij ook op sportief gebied uitgeblonken. Hij bouwde een uitstekende conditie op door dagelijks van Zoetermeer naar zijn werk in de Binckhorst te fietsen. Verder deed hij aan sporten als hardlopen, skiën, schaatsen en zwemmen. Zijn conditie ging de laatste tijd echter sterk achteruit. In zijn mail van 20 mei schreef hij dat zijn zeer slechte conditie niet verbeterde. "Ik had (en heb trouwens nog steeds) absoluut geen uithoudingsvermogen meer."

Kenmerkend voor Martin is zijn openheid geweest; men hoefde niet te vragen wat de mening van Martin was over een bepaald onderwerp. Hij wachtte eerst netjes zijn beurt af, maar gaf daarna onomwonden en uitgesproken zijn mening weer; je wist bij Martin precies wat je aan hem had. Duidelijk, direct en gedreven en recht door zee; dat was zijn mening en daar moest je het maar mee doen. In zijn functie als secretaris is hij van grote toegevoegde waarde geweest voor de leden van de vereniging juist vanwege die directheid en duidelijkheid.

Maar hij was ook een hartstochtelijk onderzoeker en vooral in de geschiedenis. Hij heeft voor het Mededelingenblad een aantal kwalitatief zeer goede artikelen geschreven over onder meer personen en gebeurtenissen die een belangrijke rol hebben gespeeld in de geschiedenis van de Koninklijke Luchtmacht. Het bestuur en de redactie zijn hem daarvoor zeer erkentelijk.

Wij gaan een goede vriend missen; iemand met inzet, grote betrokkenheid en rechtschapenheid, een mens waarop je kon bouwen en met wie het zeer prettig samenwerken was. Als bestuur en redactie zijn we Martin zeer erkentelijk en dankbaar voor het vele werk dat hij voor de vereniging en haar leden heeft verricht.

Wij wensen Willy, de kinderen, kleinkinderen en verdere familie veel sterkte bij de aanvaarding en verwerking van zo'n groot verlies.

Het bestuur van de KVEO en de redactie van het MB

POSTCORONA

genm b.d. log M.P. Celie

Op het moment van schrijven zijn de maatregelen omtrent het coronavirus enigszins versoepeld. We mogen weer bij ouderen op bezoek in het verzorgings- of verpleegtehuis, we kunnen weer winkelen en de kleinkinderen kunnen weer op bezoek komen. Weliswaar allemaal met beperkingen maar het begint erop te lijken dat het normale leven - binnen de anderhalve meter – weer een beetje op gang begint te komen.

Velen van ons hebben in deze afgelopen periode te maken gehad met ziekte of zelfs overlijden in hun onmiddellijke nabijheid. Hemelschreiend was het soms om aan te zien hoe partners, kinderen en familieleden niet op bezoek konden komen in verzorgings- en verpleegtehuizen; om maar niet te spreken van die mensen die in de allerlaatste fase van hun leven geen steun of een hand mochten hebben van hun directe naasten.

We krijgen berichten dat velen van u eenzaamheid in zijn diepste vorm hebben ervaren hoe goedbedoeld ook onze kaartjes en berichten waren. We leven dan ook mee met onze leden en hun partners die direct of indirect door het virus zijn getroffen. Volgens de gegevens van onze ledenadministratie is het aantal overlijdensgevallen in de periode half februari tot half mei 2020 significant hoger dan het aantal overlijdensgevallen in dezelfde periode in 2019. Het stond niet op de overlijdenskaarten maar we houden er ernstig rekening mee dat het virus ook flink heeft toegeslagen in de gezinnen van onze leden.

Waar we hopen op korte termijn weer onze normale bezigheden op te kunnen pakken, kunnen we de realiteit van de komende jaren lezen op de economiepagina's. De Europese Commissie verwacht een ongekende recessie, niet alleen voor ons land maar voor heel de Europese Unie. Ons land is circa twee maanden op slot geweest op kosten van de overheid. Het Nederlandse kabinet pompt naar verwachting negentig miljard euro in de economie door lonen te helpen doorbetalen, garant te staan voor leningen, inkomenssteun te geven aan zzp'ers en vierduizend euro cadeau te doen aan getroffen ondernemers.

Maar het voorkomt niet dat de eerste ontslaggolven er aan komen; de luchtvaartsector, de horeca, de toeristensector e.d. In de komende jaren zullen de belastinginkomsten van de overheid tegenvallen en de uitgaven alleen maar toenemen in de vorm van werkloosheids- en bijstandsuitkeringen. Daarnaast zijn extra investeringen nodig in de zorg bijvoorbeeld strategische intensive care capaciteit en strategische

voorraden geneesmiddelen. Ook op de gebieden waar onze belangenbehartiging ligt ziet het er niet goed uit. Door de dalende beurskoersen zijn de waarden van de beleggingen gedaald en door de aanhoudend lage rente blijven de verplichtingen hoog met alle negatieve gevolgen voor de dekingsgraad en indexering van onze pensioenen.

Naast de korte termijn gevolgen zijn er ook nog de lange termijn gevolgen. De Nederlandse regering verwacht dit jaar negentig miljard euro extra uit te geven vanwege de coronacrisis, maar dat geld zal toch een keer moeten worden terugbetaald. Een technische oplossing is natuurlijk om eeuwigdurende leningen aan te gaan. Deze tellen niet mee bij de nationale schuld en bij de huidige lage rente zijn ze aantrekkelijk om, met de nodige risico's, aan te gaan. Ook deze terugbetalingen zullen leiden tot of hogere belastingen of lagere uitgaven. Maar los van specifieke economische uitdagingen zullen er in de komende jaren vraagstukken op tafel komen die vragen om ingrijpende maatregelen en die ons allen zullen treffen.

In kleine vorm hebben we ze de afgelopen periode al gezien. Ik noem er een paar:

- Hoeveel mag een mensenleven kosten?
- Hoe zwaar moet in de toekomst - als er keuzes moeten worden gemaakt - de aspecten resterende levensverwachting en kansen om je te kunnen ontplooiën gaan wegen?
- Moeten bedrijven niet eens wat meer reserves gaan opbouwen nu gebleken is dat bij een beetje tegenwind sommige bedrijven al omvallen.
- Waar in Nederland het normaal is dat er geld gaat van de 'rijke' provincies Noord- en Zuid-Holland naar bijvoorbeeld Limburg, blijkt dat in Europa ontzettend gevoelig te liggen terwijl we juist in Nederland relatief het meest verdienen aan Europa.
- Hoe gaan we een balans vinden tussen de klimaatdiscussie met zijn CO2 en grondstoffenbesparing om daarmee de temperatuurstijging af te remmen en de economische crisis die op ons afkomt en die vraagt om juist meer uit te geven?

Wat vraagt dit van ons; klagen, zeuren, anderen de schuld geven? Naar mijn mening is dit niet de oplossing voor de korte en lange termijneffecten van het coronavirus. Het vraagt van ons om empathie; het vermogen om ons in te kunnen leven in de situatie van anderen en dus vraagt het om solidariteit. We zullen solidariteit moeten laten zien; van oud naar jong en omgekeerd, van rijk naar arm, van Noord- naar Zuid-Europa en omgekeerd en van werkend naar niet werkend en omgekeerd. Ik wens u daarbij veel sterkte, inspiratie, moed en medeleven toe.

Tot slot wens ik u een goede gezondheid toe in een mooie zomer in Nederland.

Marcel Celie, voorzitter KVEO

JAARVERGADERING 2020

Onze algemene ledenvergadering stond gepland op 21 april jl. Deze vergadering moest door de door de regering afgekondigde maatregelen rond het coronavirus worden uitgesteld. Er rust op ons echter de wettelijke plicht om als bestuur eenmaal per jaar verantwoording af te leggen aan onze leden. Dat is vastgelegd in boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Om verenigingen toch de mogelijkheid te bieden aan hun verplichting te voldoen is door de Tweede en Eerste Kamer de Tijdelijke Wet Covid-10 Justitie en Veiligheid goedgekeurd en inmiddels door de koning bekrachtigd.

In deze wet staat dat de algemene ledenvergadering nu uiterlijk 10 maanden na afloop van het boekjaar moet worden gehouden. In ons geval zou dat betekenen vóór 1 november 2020; zie artikel 7 van de tijdelijke wet covid-19. Indien dit vanwege het coronavirus niet mogelijk is om bijeenkomsten te houden van meer dan honderd personen waarbij we de minimale onderlinge afstand van 1,5 meter niet kunnen garanderen, moeten we mogelijkheid twee van de tijdelijke wet covid-19 gebruiken.

Het zou inhouden dat we op een bepaalde dag een algemene ledenvergadering houden die voor de leden langs elektronische weg te volgen is; lees via de website. Leden kunnen tot 72 uur voor aanvang van deze vergadering vragen stellen over de onderwerpen die in de vergadering aan de orde worden gesteld. Het bestuur geeft antwoorden op deze vragen tijdens de vergadering of plaatst ze op de website van de vereniging. De leden kunnen hun stemrecht uitoefenen via de elektronische weg. Ook voor leden zonder internet moeten we een oplossing zien te vinden, de vragen kunnen altijd worden gesteld via de telefoon. Hoe dat technisch allemaal zal gaan, zoeken we op dit moment uit.

Ook al zijn er kleine afwijkingen in datgene dat hiervoor is vermeld, hoeft dat geen invloed te hebben op de rechtsgeldigheid van de besluitvorming van de vergadering. De Tijdelijke Wet Covid-19 geeft hiervoor de ruimte.

In het septembernummer van het Mededelingenblad zullen we aangeven of we vóór 1 november een algemene ledenvergadering zullen houden of dat we moeten kiezen voor een elektronische versie. In het laatste geval zullen we alleen die onderwerpen op de agenda zetten die absoluut noodzakelijk zijn en geen onderwerpen waarover we graag met u van gedachten willen wisselen zoals over het voorstel van het rayon Noord-Brabant-West. Primair staat voorop de gezondheid van onze leden en de mogelijke risico's die worden gelopen als we met meer dan honderd mensen bij elkaar komen.

Het zou voor onze vereniging een unieke situatie zijn. Zelfs tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er in de jaren 1940 tot en met 1944 jaarvergaderingen gehouden. Tijdens de laatste jaarvergadering op 20 mei 1944 moest het jaarverslag

van papier worden voorgelezen wegens schaarste aan papier. De eerstvolgende werd weer gehouden op 14 september 1946. In het 143-jarig bestaan van onze vereniging zou het houden van een elektronische jaarvergadering een historisch feit zijn. Maar veranderende omstandigheden vragen soms om bijzondere maatregelen.

In het septembernummer van ons Mededelingenblad zullen we u informeren hoe het bestuur inhoud gaat geven aan de algemene ledenvergadering.

LINTJESREGEN 2020

Voor de lintjesregen 2020 heeft het Kapittel voor de Civiele Orde zich als adviesorgaan van de Nederlandse regering gebogen over 3325 voorstellen voor Koninklijke onderscheidingen die zijn ingediend door burgers en maatschappelijke organisaties, vanuit de samenleving dus. Er worden 11 personen benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw (9 mannen, 2 vrouwen). En in één van de graden in de Orde van Oranje-Nassau worden 3049 personen benoemd (65% man, 35% vrouw).

Ter gelegenheid van de verjaardag van koning Willem-Alexander, viel dit jaar aan een tweetal leden van de KVEO de eer te beurt een onderscheiding te mogen ontvangen.

Kapitein b.d. van de KMar P. (Piet) van Sprang uit Nieuw Vennep werd benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Piet heeft deze onderscheiding gekregen voor zijn jarenlange inzet als vrijwilliger voor de Marechausseevereniging, de SMC, de Vereniging Officieren KMar, de computervereniging Bollenstreek Haarlemmermeer, de ANBO Nieuw Vennep en de Stichting Seniorenraad Haarlemmermeer.

Kolonel b.d. van de Logistiek (ma) H.J.M.J. (Harrie) Knoop uit Ter Aar werd benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau. Harrie kreeg de onderscheiding voor zijn werk bij de Alphense Atletiek Vereniging '36, waar hij verschillende bestuursfuncties vervulde en jurylid en lid van de technische commissie was. Daarnaast is hij zorgvrijwilliger bij De Hospicegroep Alphen aan den Rijn / Nieuwkoop. Ook is hij in meerdere functies actief bij Golfclub Zeegersloot, waaronder als gastheer, bestuurslid van de marshalcommissie en jeugdcoach.

Het bestuur feliciteert de gedecoreerden van harte met deze onderscheiding en heeft dit inmiddels onderstreept met een passend boeket.

In verband met de coronacrisis zullen de onderscheidingen later in het jaar tijdens een feestelijke bijeenkomst worden uitgereikt.

KVEO BUSINESS PLATFORM

In het MB 232 staat informatie over het oprichten van een KVEO business platform en een oproep aan KVEO-leden of zij die daar meer over willen weten en/of een bijdrage willen leveren en/of ideeën en suggesties hebben om contact met mij op te nemen. Het heeft wel enige tijd geduurd maar het is de bedoeling om binnenkort een eerste bijeenkomst te beleggen. De datum van deze bijeenkomst zal zodra deze is vastgesteld worden geplaatst op de website van de KVEO en als kennisgeving per email worden toegestuurd aan de KVEO-leden die op de oproep hebben gereageerd.

Abel Nijdam (06 224 19 411/abelnijdam@outlook.com)

CONTRIBUTIE 2020

Bij controle van onze contributieadministratie is gebleken dat we van een aantal leden de bijdrage over 2020 nog niet hebben ontvangen. Wij verzoeken:

- De leden die de contributie zelf overmaken te controleren of dit ook heeft plaatsgevonden; dit voorkomt dat we degenen die nog niet hebben betaald hierover individueel moeten aanschrijven.
- De leden die de automatische incasso hebben gestorneerd, de bijdrage alsnog zelf over te maken; ook dit voorkomt voor ons extra administratieve rompslomp.

Ter herinnering: de contributie voor 2020 bedraagt € 25,00 en moet worden overgemaakt naar rekeningnummer **NL78 INGB 0000 0643 82** t.n.v. KVEO Den Haag.

We willen graag voorkomen dat we uiteindelijk leden van de ledenlijst moeten afvoeren, omdat zij niet aan hun verplichtingen hebben voldaan!

Leden- en contributieadministratie

KOPIJ MEDEDELINGENBLAD

Uiterste datum voor het indienen van kopij bij de redactie voor het:

septembernummer (236)	26 augustus 2020
decembernummer (237)	11 november 2020
maartnummer (238)	24 februari 2021
juninummer (239)	19 mei 2021

In verband met de met onze drukker afgesproken strakke procedure moet de kopij **uiterlijk** op de genoemde data binnen zijn; anders is verwerking niet meer mogelijk.

Het Mededelingenblad zal in **2020** worden bezorgd op **26 september en 12 december** en in **2021** op **27 maart en 19 juni**. Het wordt dan ook geplaatst op de website: www.kveo.nl

LANDELIJKE NOTA GEZONDHEIDSBELEID 2020-2024

Staatssecretaris Blokhuis met gemeenten aan de slag voor gezondheid

Verbeteren van gezondheid in de fysieke- en sociale leefomgeving, verminderen van gezondheidsachterstanden, verlagen van de druk op het dagelijks leven bij jeugd en jongvolwassenen en bijdragen aan vitaal ouder worden. Dat zijn vier gezondheidsvraagstukken waar het Rijk en gemeenten mee aan de slag gaan de komende jaren. Staatssecretaris Paul Blokhuis (VWS) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten hebben daarover gezamenlijke afspraken gemaakt in de nieuwe Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024.

Blokhuis: "Gezondheid is ons grootste bezit en helemaal niet vanzelfsprekend. Daar zijn we als samenleving keihard mee geconfronteerd de afgelopen maanden. We doen alles wat we kunnen om uit de coronacrisis te komen en tegelijkertijd is het heel belangrijk om ook nieuwe antwoorden te vinden op andere gezondheidsvraagstukken. Gezondheid staat daarbij nooit op zichzelf. Als we willen dat mensen zich op hun gemak voelen in hun wijk en worden uitgedaagd om te bewegen en sociaal mee te doen, moeten we bijvoorbeeld ook zorgen dat er meer aandacht komt voor gezondheid in de ruimtelijke ordening. Gemeenten en ik zijn ambitieus om met deze gezondheidsplannen echt verschil te maken in het dagelijks leven van veel mensen."

Sven de Langen (VNG): "Gemeenten zijn blij met de brede inzet en aanpak van de staatssecretaris op gezondheid en vitaliteit voor alle inwoners van ons land. Dit biedt kansen om preventie van ziektelast nog steviger neer te zetten en ervoor te zorgen dat we beter kunnen voorkomen dat mensen in de toekomst zwaardere zorg nodig hebben. Ook hierbij trekken we op met zorgverzekeraars, bedrijfsleven en maatschappelijke partners. Met deze nieuwe nota zie ik bovendien mogelijkheden om gezonde keuzes te stimuleren en de balans in de voedselomgeving naar een gezond aanbod te herstellen."

Grote gezondheidswinst

Deze vier gezondheidsvraagstukken waar Rijk en gemeenten extra mee aan de slag gaan, komen voort uit de Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2018 van het RIVM. Zij zijn specifiek gekozen, omdat deze gezondheidsvraagstukken een grote ziektelast veroorzaken, leiden tot de grootste gezondheidswinst voor kwetsbare groepen of kunnen leiden tot kostenbeheersing in de zorguitgaven. Bovendien vormen de gezondheidsvraagstukken een aanvulling op de beleidslijnen en landelijke programma's die al lopen, zoals het Nationaal Preventieakkoord.

Bron: MinVWS 25-05-2020

HET HELLEND VLAK VAN DE VERBURGERLIJING

Kol-vl KLu b.d. drs. A.C. Tjepkema

Vroeger was het militaire beroep bijzonder. Meer dan elders was de kans op PTSS, verlies van gezondheid of leven aanvaardbaar. Daar stond een bijzondere rechtspositie tegenover. Wel was je voor je gezondheid aangewezen op de militaire arts, die niet alleen curatieve plichten had, maar tegelijk bedrijfsarts en verzekeringsarts was. In brede zin was je toch in goede handen, want Defensie

nam haar zorgplicht serieus. Denk aan militaire ziekenhuizen, een revalidatiecentrum en andere terugvalposities die ruimhartig beschikbaar waren. De tendens nu is naar gelijk-schakeling met burgerambtenaren. Neem bijvoorbeeld uitzendingen. Als politieambtenaren worden uitgezonden, is dat niet 'voorwaarts...mars', maar is vrijwilligheid een voorwaarde. Er worden dan eerst allerlei afspraken gemaakt; terugkeer naar de oude baan is allerm minst vanzelfsprekend. Vergoedingen worden per geval afgesproken. Vakbonden hebben instemmingsrecht en kunnen maatregelen lamleggen. Advocaten treden op wanneer het arbeidsrecht wordt overtreden en procedures monden uit op financiële compensatie van individuele ambtenaren. Deze zegeningen treffen nu ook militaire ambtenaren.

In het vorige nummer van dit blad beklagde advocaat Henk van der Meijden zich over een stelling in mijn eerdere column. Ik had beweerd dat de mogelijkheid als militair schadevergoeding te claimen na opgelopen trauma's tijdens uitzendingen, een voorbeeld is hoe we uit de bocht zijn gevlogen. Hij miste daarin de onderbouwing. Nu had ik mijn pijlen gericht op de toenemende verburgerlijking van de krijgsmacht en daarvoor het recente *Van wereldmacht tot 'braafste jongetje* van Christ Klep als thema gekozen. Klep fulmineert tegen deze praktijken: de claimcultuur heeft haar weerslag op het imago van veteranen en krijgsmacht. Journalisten pikken sappige verhalen op over 'slecht behandelde' veteranen en het beeld ontstaat dat Defensie faalt in haar zorgplicht, waarbij zij vaak het cliché 'tikkende tijdbom' bezigen. De held in de slachtofferrol dus, beide karikaturen. Alweer: bij de politie kun je zien waartoe dit leidt. Pas werd in een tv-programma over een door PTSS getroffen ME'er geponneerd dat een kwart van de agenten daardoor is getroffen, een mer à boire voor de letselschadepraktijk. Dat het risico daarop bij militaire uitzendingen eveneens aanzienlijk is, beseft Defensie best. In 2003 werd ik na een uitzending in Afghanistan tweemaal uitvoerig door een psycholoog ondervraagd.

Hoe is het juridisch traject naar de schadevergoeding verlopen? Het komt erop neer dat sinds 2006 bij elke uitzending de zorgplichtnormen worden besproken waaraan Defensie dient te voldoen. Van der Meijden: "Dit betekent dat elke mili-

tair kan toetsen of in zijn situatie aan die normen is voldaan. Daarmee is een aanzet gegeven voor het ontstaan van procedures. Bij het niet voldoen aan de normen voor de zorgplicht hangt het juridische kaartje van een schadevergoeding vanwege het schenden van de zorgplicht." Kortom, als een werknemer bij de uitoefening van zijn werkzaamheden schade oploopt kan hij de werkgever aansprakelijk stellen. De werkgever zal dan moeten aantonen dat hij zich van zijn zorgverplichtingen heeft gekweten dan wel dat de werknemer zelf de schade heeft veroorzaakt door opzet of bewuste roekeloosheid. Het gaat hier trouwens om een bekend leerstuk in het arbeidsrecht dat bijvoorbeeld ook toepasselijk is op hen die met Chroom-6 werkten.

Financiële compensaties staan niet op zich. Sommige politici spelen mooi weer op kosten van Defensie. Dat heeft diepe zakken, dus generositeit troef! Een hooggekwalificeerde medewerker van het NIMH vertelde mij eens over de financiële compensatie aan Indonesische oorlogsslachtoffers dat de toenmalige minister van Buitenlandse zaken Frans Timmermans had besloten tot een ruimhartige vergoeding. Alle casussen moesten weliswaar door het NIMH worden getoetst, maar de mazen in het door Timmermans bedachte filter waren zo ruim dat Defensie praktisch elke claim moest honoreren, ongetwijfeld tot genoegen van Liesbeth Zegveld. De juridisch nauwelijks verplichtende excuses van de koning hebben de situatie vermoedelijk weinig veranderd, maar het schrijnende contrast met de behandeling van de destijds uitgezonden militairen, de Indische Nederlanders tijdens de Bersiap, de Molukkers en de Papoea's valt nu des te meer op. Daarentegen wijst de teneur van het zogeheten Meerjarenonderzoek waarop Defensie via het NIMH is geabonneerd, in de richting van meer schuld bewustzijn en dus meer Indonesische claims. Het is niet niks dat Defensie de financiële last van alle naoorlogse militaire inzet draagt. De rechter heeft immers bepaald dat de postkoloniale excessen niet verjaren.

De verburgerlijking kan nog erger. Nadat de Denk-Kamerleden Öztürk en Azarkan de bij het ongelukkige Hawija-bombardement betrokken militairen als moordenaars hadden weggezet, sloten 3500 militairen zich aan bij de aangifte door advocaat Michael Ruperti 'wegens haat, geweld, discriminatie en belediging'. Het OM achtte de aangifte kansloos. Öztürk had zich geuit in de Tweede Kamer waar onschendbaarheid geldt. Azarkan mocht terecht van moord spreken, want 'doden met voorbedachten rade' is in juridische zin moord. In maart 1945 verliep een bombardement op het Bezuidenhout eveneens ongelukkig. Goebbels noemde de planners en uitvoerders moordenaars. Goed gezelschap!

Als militairen ambtenaren worden, dan verdwijnen de soldaten. Wie moeten er dan nog voor ons vechten indien nodig? Ambtenaren vechten niet, militaire ambtenaren evenmin. Alleen krijgers kunnen dat.

ac.tjepkema@gmail.com

Pensioenen en uitkeringen

DE SPANNENDE EINDFASE NAAR EEN PENSIOENAKKOORD

Jaap van der Spek

Eind mei heeft de stuurgroep, die belast is met de uitwerking van het pensioenakkoord, enkele knopen doorgehakt, maar een aantal andere resterende punten is blijven hangen. Meer vergaderingen bleken nodig. Het restant wordt verschoven naar het hoogste niveau, de bestuurlijke groep, bestaande uit de minister (Wouter Koolmees) en de voorzitters van de sociale partners. De gezamenlijke verenigingen van senioren

en gepensioneerden zullen daarbij ook nog betrokken worden. Voortdurend hebben wij ons veel inspanningen getroost om maximale invloed uit te oefenen.

Bijeenkomsten van de officiële klankbordgroep met de stuurgroep, expertmeetings en apart overleg met de deskundigen, die op de achtergrond van de stuurgroep hun kennis en ideeën aanleveren, maar ook veel bilateraal en informeel overleg, er is heel veel energie in gaan zitten. Half mei hebben we nog zo'n zestig vragen ingestuurd omdat de noodzakelijke antwoorden erop tot dan nog ontbraken. Ook de berekeningen die nodig zijn om de consequenties te weten van de voorgenomen maatregelen ontbreken op dit moment (van schrijven) nog steeds.

Het CPB heeft wel algemene berekeningen laten zien, maar die bevinden zich op het macro (zeer algemene) niveau. De eis van de Koepel Gepensioneerden is altijd geweest om 'maatmensen' te nemen en te kijken wat het voor die mensen zou betekenen. Maatmensen zijn personen die als deelnemer (van verschillende leeftijden) of als gepensioneerde deel uit maken van een paar uit te zoeken pensioenfondsen. Concrete voorbeelden dus.

Als laatste heeft de Koepel Gepensioneerden, waar ook de KVEO bij is aangesloten, een aantal belangrijke punten bij de stuurgroep neergelegd, die ze graag zouden terugzien in het uiteindelijke akkoord. Dat zijn en blijven de belangrijkste toetsingscriteria.

Het pensioenhuis

Wij zijn positief over de schetsen van het nieuwe pensioenhuis. Een op de ingelegde premie gebaseerd systeem, waarbij collectiviteit en solidariteit blijven bestaan en we met elkaar kunnen profiteren van de voordelen van pensioenfondsen ten opzichte van andere regelingen. Het vervangen van zekerheden door pensioenverwachtingen maakt het mogelijk te werken met andere rekenregels en minder buffers dan in het huidige systeem is voorgeschreven. Ze bieden daardoor meer uitzicht op indexering en voorkomen onnodige kortingen. Er zal weliswaar meer kans zijn op kortingen als het een keer tegen zit, maar door het vervallen van buffer-eisen zal er vaker worden geïndexeerd.

Belangrijk is dat het beleggingsbeleid van de fondsen gebaseerd blijft op de totale populatie van het fonds zonder onderscheid te maken tussen generaties. Gestreefd wordt vervolgens naar een indexatie die voor de verschillende generaties een gelijk effect zal hebben op het te bereiken pensioenresultaat. Omdat jongeren een langere tijd hebben om schokken op te vangen zal dit leiden tot een verdeling van de rendementen die weliswaar procentueel verschillend kan zijn, maar uiteindelijk een zelfde pensioenresultaat oplevert.

Maar dan komt de vraag of je in dat pensioenhuis als jongere, als gezin en als oudere wel wilt wonen. Naast de aantrekkelijkheid (uitlegbaarheid, begrijpelijkheid) is het daarbij van belang of je erop kunt vertrouwen dat het fundament goed is, dat de muren, balken en dakconstructies het huis overeind zullen houden en dat rekening is gehouden met de verschillende generaties die in dat huis moeten worden ondergebracht. Het nieuwe huis moet aantoonbaar beter zijn dan het oude huis, want waarom zouden we anders willen verhuizen? Besturen en deskundigen van de Koepel Gepensioneerden kunnen pas ja tegen de verhuizing zeggen, als ze dat vertrouwen op basis van informatie en rekensommen hebben gekregen.

Het pensioenhuis is het nieuwe pensioencontract. We hebben het dan nog niet eens over de verhuizing (de overgang van het oude naar het nieuwe contract), de financiering van die verhuizing en de vraag wat er allemaal moet gebeuren voordat het huis daadwerkelijk betrokken kan worden. Gelet op de noodzakelijke wetgeving en de tijd die de pensioenfondsen nodig hebben voor de invoering, zullen daar mogelijk vijf tot zeven jaren overheen gaan. Een termijn overigens die wat ons betreft verkort zou moeten kunnen worden.

Wat gebeurt er in de tussentijd als we nog met ons oude huis te maken hebben dat met dreigende kortingen op gedeeltelijke instorting staat?

Om vertrouwen te kunnen hebben in het nieuwe huis willen we graag in ieder geval een aantal dingen terug kunnen vinden. Die hebben we ook naar de stuurgroep gestuurd.

- Pensioenfondsen leggen de beleggingsmix voor het uniforme beleggen (voor alle generaties dezelfde mix) vast aan de hand van onderzoeksresultaten over de zogenoemde risicohouding van de deelnemers (wat willen de verschillende generaties van de deelnemers zelf).
- Aan de hand van die zogenoemde risicohouding worden de rendementen jaarlijks toegedeeld.
- Na de pensioendatum wordt er ook voor gepensioneerden door belegd. Per maand worden de uitkeringen afgetrokken en worden beleggingsresultaten en verschuivingen (in bijvoorbeeld de levensduurverwachting) bijgeschreven. Voorkomen moet worden dat toch weer elementen als de risicovrije rente en het beleggen per leeftijdsgroepen een rol gaan spelen.
- Het eindstreven is zo stabiel mogelijke pensioenuitkeringen met voldoende indexeringskansen.
- Er kunnen wel buffers worden gehanteerd om schokken op te kunnen vangen, maar die zullen alleen uit overrende-

menten moeten worden gevuld.

- Voor het vaststellen van de premie is het nodig een rekenrente vast te stellen. Dat geldt ook voor de verwachtingen (prognose) en de uitkering na pensionering. We moeten in het nieuwe pensioenhuis niet weer opnieuw de slechte stenen gebruiken, waardoor het oude huis nu juist in de problemen is gekomen.
- Als we een pensioenhuis voor de generaties bouwen, zullen we ook rekening moeten houden met mensen die alleen komen te staan omdat de partner overlijdt.
- Dat alles moet goed uit te leggen zijn. Vooral de zogenoemde compartimentering in leeftijdsgroepen maakt het op zich wel complex en schept qua communicatie een uitdaging. Blijft dit een te grote drempel dan zijn er andere misschien iets minder perfecte mogelijkheden die qua acceptatie wellicht toch moeten worden overwogen.

De verhuizing

Verhuizen heeft alleen maar zin als het nieuwe huis beter is dan het oude. En dat moet je meteen kunnen voelen als je in dat nieuwe huis zit. Het pensioen dat je dan krijgt zal fatsoenlijk moeten (niet lager dan je had) zijn, met reële kans op indexering. De grote vraag is welke rekenrente en welke rekenmethodiek er bij de overgang van het oude naar het nieuwe huis worden gehanteerd. De verdeling van het vermogen op het moment van overgang zal voor alle deelnemers evenwichtig moeten zijn en rekening moeten houden met de door iedereen erkende te grote verschuivingen (bijvoorbeeld van oud naar jong) van de afgelopen jaren alsmede met de opgelopen indexatieachterstand.

Een lastige in dit verhaal is ook het afschaffen van de zogenoemde doorsneepremie. Hoewel daar begrip voor is blijft wel de vraag hoe die compensatielast (om oudere werknemers te compenseren) wordt vastgesteld en waaruit die betaald gaat worden. Als de pensioenvermogens worden aangesproken (gaat ten koste van gepensioneerden) dan moet daar voldoende aan voordeel tegenover staan.

Periode van verhuizen

Over zeven jaren is een deel van de gepensioneerden, in afwachting van het nieuwe huis, overleden en een ander deel is fors ouder geworden. We eisen, hoe dan ook, dat de gepensioneerden (net als de andere generaties) gedurende de periode tot de verhuizing al kunnen profiteren van de ingrediënten waaruit het nieuwe huis is opgebouwd.

Zeggenschap

Het nieuwe pensioenhuis is een appartementengebouw voor verschillende generaties. Bewoners zijn verenigd in een vereniging van eigenaren (het pensioenfonds), waarbij het handig is om een goede vertegenwoordiging te hebben van alle bewoners. Wij zijn er voorstander van, wetende dat anders een nare belangenstrijd kan ontstaan, om de positie van de Raad van Toezicht te versterken, zodat die ervoor waakt, dat alle bewoners in het huis recht wordt gedaan. Zoals bij het betrekken van elk appartementsgebouw het geval is, moet

de besturing van tevoren goed geregeld zijn. Doe je dat achteraf, dan is er onmiddellijk weer kans op gedoe.

Communicatie

Stel dat het pensioenhuis goed is gebouwd en er ook goed uit ziet. Dan is het belangrijk dat we aan (toekomstige) bewoners op een heldere en eenduidige manier kunnen duidelijk maken waarom dat huis goed (bewoonbaar) is en wat de voordelen zijn ten opzichte van het oude huis.

Jaap van der Spek

NIEUW PENSIOENSTELSEL 6

Ikol bd art A.M. Nijdam

Samenvatting

Volgens de laatste berichten is er tussen kabinet, vakbonden en werkgevers overeenstemming bereikt over een nieuw Pensioenstelsel, in te voeren tussen 2022 en 2027. De uitkeringsgarantie wordt vervangen door een premiegarantie. De risicovrije rekenrente wordt afgeschaft. De doorsneepremie ook. Naar verwachting wordt er dit jaar en in 2021 niet gekort. Daarna worden

het onzekere tijden, mede als gevolg van de coronacrisis. De bereikte overeenstemming moet – als ik dit schrijf is het 31 mei - nog worden afgehamerd. Ook moet er nog over de overgang naar het nieuwe systeem worden onderhandeld. Daarbij gaat het onder andere over de verdeling van het pensioenvermogen tussen de generaties. Onduidelijk blijft nu ook nog of de gepensioneerden in het nieuwe systeem wel een eigen stem over hun pensioen krijgen.

Stuurgroep

De Stuurgroep Pensioenakkoord (werkgevers, werknemers en overheid) is bezig het ontwerp van het toekomstige pensioenstelsel af te ronden en er begint een beeld te ontstaan van het nieuwe pensioencontract. Ik heb in eerdere artikelen geschreven dat in het pensioenakkoord twee contractopties zijn opgenomen. Het is waarschijnlijk dat het de optie wordt zonder risicovrije rekenrente, zonder buffers en zonder gegarandeerde pensioenuitkering.

De pensioenpremie

De premie zal door de sociale partners worden vastgesteld. Een deel van de premie (bijvoorbeeld 10%) wordt een risicopremie (of solidariteitspremie) om gezamenlijke risico's te delen. De hoogte van die premie moet kostendekkend zijn in het nieuwe systeem, maar enige fasering om die kostendekking te bereiken zal mij niet verbazen. De premie is kostendekkend als de ambitie wordt behaald dat de uitkering + AOW gelijk is aan 80% van het gemiddelde loon.

De pensioenuitkering

De hoogte van de toekomstige uitkering wordt afhankelijk van de ingelegde premie en de rendementen. Voor de berekening van de uitkering is de term projectierendement bedacht. Dat betekent dus dat de **risicovrije** rekenrente wordt afgeschafte. Het projectierendement wordt in de opbouwfase vastgesteld door de sociale partners en in de uitkeringsfase door het pensioenfonds.

Pensioenuitkeringen kunnen in dit voorstel eerder verlaagd en eerder verhoogd worden dan in het huidige systeem, maar 'goede' beleggingsjaren kunnen worden gebruikt voor het compenseren van 'slechte' jaren. Het is de bedoeling dat de huidige gepensioneerden vanaf het begin in het nieuwe stelsel meedoen. En er vinden serieuze gesprekken plaats in de stuurgroep om de indexatie-achterstand van pensioen-deelnemers (gedeeltelijk) te compenseren. Het in de opbouwfase bijeen 'gespaarde' pensioenvermogen zal mogelijk – net als nu – worden beheerd door het pensioenfonds. Dat zou dan een compromis zijn richting sociale partners, die de pensioenfonds van de bedrijfstakken willen blijven aansturen. Wel krijgt iedere deelnemer in het nieuwe stelsel een eigen aandeel van het pensioenvermogen. Ik ben benieuwd naar de uiteindelijke definitie van de term aandeel.

FNV

Op 22 april werd op de website van de FNV een nieuwsbericht geplaatst over de uitwerking van het nieuwe pensioenakkoord met daarin de mening van vicevoorzitter en onderhandelaar Tuur Elzinga. De tweede alinea van zijn bericht citeer ik hier integraal: *“Juist door minder harde beloftes te doen over toekomstige pensioenen, kunnen de pensioenen eerder met de prijzen meestijgen. We zitten opnieuw in een economische crisis en al ruim tien jaar, sinds de vorige crisis, leveren mensen op hun aanvullend pensioen koopkracht in. Ieder jaar opnieuw en dat valt niet meer uit te leggen. Pensioenen moeten weer omhoog kunnen”*. Op 11 juni weten we of Elzinga met zijn uitspraken een brug te ver is gegaan: Dan houdt de FNV een ledenraadpleging via internet. Natuurlijk zijn er nog veel vragen en is er harde kritiek op de hierboven beschreven optie. Hoe dit afloopt weten we hopelijk eind juni 2020, maar 'over de zomer heen tillen' is in dit land eerder voorgekomen en er moet natuurlijk nog stevig onderhandeld worden, al is het maar voor de achterban. Tuur Elzinga heeft ook al gesuggereerd om het nieuwe contract nu al toe te passen zodat er niet gekort hoeft te worden en verbetering van de pensioenuitkeringen mogelijk wordt. Sommigen hebben het dan ook over Tovenaar Tuur, maar het is, hoor ik, toch wel een serieuze mogelijkheid.

Eigendomsrechten

Er zijn ook juridische problemen op te lossen: De advocaat-generaal van het Europees Hof van Justitie trok recent de conclusie dat korten van pensioenen het Europees beschermde eigendomsrecht van het individu aantast. Sommige juristen stellen dat ook in het kader van hervorming van het pensioenstelsel het aantasten van de eigendomsrechten

zonder instemming van betrokkenen niet toegestaan is. ABP heeft daarentegen gemeld dat het opdelen van ABP in een fonds voor nieuwe deelnemers en een fonds met oude rechten heel ongewenst is. De FNV vindt dat ook.

Implementatie periode

De vragen rond de eigendomsrechten leiden ertoe dat het nog maar de vraag is of de huidige gepensioneerden direct in het nieuwe stelsel gaan meedraaien. De Stuurgroep gaat uit van een implementatieperiode tussen 2022 en 2027. Dat zal nog meer druk leggen op het aspect transparantie. De pensioenfonds zijn heel goed in staat om de financiële consequenties van de verschillende opties door te rekenen. Het verantwoordingsorgaan heeft er bij monde van Van Harmelen al om gevraagd. Van die resultaten zal veel afhangen.

Pensioenfondsbesturen

In 2012 is een door VVD en D66 ingediende initiatiefwet over medezeggenschap in pensioenfondsbesturen aangenomen. Dat was de geboorte van het Verantwoordingsorgaan waarvan bij ABP nu onze eigen vertegenwoordiger, Van Harmelen, deel uitmaakt. Toch hebben de gepensioneerden te weinig zeggenschap. In de praktijk is ook het begrip verantwoording afleggen door ABP teruggebracht tot 'advies uitbrengen'. Dat moet veranderen, ook al omdat gepensioneerden slechts als minderheid mogen meepraten in het orgaan. We moeten ervoor blijven pleiten dat gepensioneerden een volwaardige stem krijgen in de pensioenfondsbesturen en bijvoorbeeld ook in de Raden van Toezicht. De Koepel Gepensioneerden heeft dat standpunt onlangs nog aan de Stuurgroep Pensioenakkoord doorgegeven.

Belastingstelsel, ook belangrijk!

In de media worden steeds vaker geruchten, voorzetjes en opzetjes gelanceerd. Veel van deze opzetjes hebben niet zo zeer te maken met ons pensioen, maar met ons belastingstelsel. Ze zijn vaak zeer eenzijdig en houden meestal geen rekening met de extra belastingen waar ouderen toch al last van hebben. Zo wordt er gespeculeerd over het verder belasten van het Vermogen Eigen Huis (verplaatsing van BOX 1 naar BOX 3) en zijn er weer eens voorstellen om de 'AOW-premievrijstelling voor rijke gepensioneerden in te trekken'. De felle reactie van onze Koepel Gepensioneerden vindt u op onze KVEO-website onder het tabblad informatie (KG16-2020). Terecht noemt de Koepel de term 'rijke gepensioneerden' een karikatuur.

De Stuurgroep Pensioenen zal de komende maand belangrijke besluiten nemen over de transitie naar het nieuwe pensioencontract. We zullen u uiteraard waar nodig via onze KVEO Nieuwsbrief of de website op de hoogte houden.

Tot slot: Ik ben benieuwd naar uw commentaar op dit artikel. Of vragen? Mail mij: abelnijdam@outlook.com of bel mij: mobiel 06 224 19 411.

Abel Nijdam, Prinsenbeek, 31 mei

PENSIOENLAND MEI 2020

kol bd KLu J. van Harmelen

In MB 231 (juni 2019) schreef ik een artikel met de titel "Spannende tijden in pensioenland". Aan het eind van dat artikel sprak ik de hoop uit dat de in het artikel geschetste deadlines en lopende onderhandelingen allen alleen maar goed nieuws zouden brengen.

Afloop deadlines in 2019

- Inmiddels is duidelijk dat de 'dreigende taal' van de FNV heeft opgeleverd dat de AOW-leeftijd is vastgezet (voor 2020 en 2021) op 66 jaar en 4 maanden en dat de AOW-leeftijd pas weer stijgt in 2022 met 3 maanden. Voor het jaar 2024 is die leeftijd vastgesteld op 67 jaar.
- De dreigende kortingen bij de pensioenfondsen PME en PMT werden vooreerst teniet gedaan door het op 5 juni 2019 gesloten pensioenakkoord in de Sociaal Economische Raad (SER) tussen werkgevers, werknemers en het kabinet. Op 15 juni deelde zowel FNV als CNV mede dat de respectieve achterbannen akkoord gingen met het gesloten akkoord.
- Op 30 juli 2019 werd er eindelijk een arbeidsvoorwaardenakkoord gesloten door Defensie (werkgever) met de betrokken vakbonden (werknemers) in het Sector Overleg Defensie. Het arbeidsvoorwaardenakkoord is geldig van 1 oktober 2018 tot en met 31 december 2020. De in 2019 nog lopende rechtszaken over onder meer het beëindigen van de eindloonregeling, waar ook de pensioenuitvoerder ABP bij betrokken raakte, werden stopgezet door alle betrokken partijen.
- En ten slotte heeft de Commissie Parameters op 6 juni 2019 'haar ei gelegd' door het uitbrengen van advies aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de rol van de parameters, de Ultimate Forward Rate (UFR) en een uniforme scenarioset in het financieel toetsingskader in de Pensioenwet (FTK). In totaal tachtig bladzijden worden de richtlijnen nader verklaard waarmee de pensioenfondsen onder meer de huidige waarde van hun toekomstige verplichtingen voor de komende twintig jaar moeten berekenen.

Jaarverslag 2019

Het moge duidelijk zijn dat het jaar 2019 ook voor de pensioenuitvoerder ABP een bewogen jaar was, gezien de opsomming hiervoor van de diverse gebeurtenissen, besluiten en gesloten akkoorden. Vooral de financiële positie van het fonds kwam onder druk te staan. Onderstaand in schuinschrift een citaat uit het jaarverslag over de financiële positie (zie www.abp.nl voor nog meer details):

"Voor de financiële positie van ABP was 2019 een intens en spannend jaar. Het verloop van de dekkingsgraad gedurende

het jaar was volatiel, met name vanwege het grillige verloop van de rentestand. De actuele dekkingsgraad startte begin 2019 op 97,1% en eindigde op 97,8%; de beleidsdekkingsgraad daalde van 103,8% naar 95,8%. Bij deze stand van de dekkingsgraden hoefde ABP in 2020 geen verlaging van de pensioenen door te voeren; het was ook niet nodig om gebruik te maken van de tijdelijk versoepelde regels. Het beleggingsrendement van 16,8% kon niet voorkomen dat er mede gezien de historisch lage rentestand nog meer spanning is komen te staan op de driehoek ambitie-kosten-zekerheid. De verhoging van pensioenen is hierdoor in 2019 weer verder uit beeld geraakt: de gemiste indexatie is opgelopen tot maximaal 19,1%. Deelnemers moeten inmiddels rekening houden met een reële kans op verlaging na 2020. Het beschikbaar vermogen van ABP groeide in 2019 tot €466 miljard."

Ondanks de bereikte akkoorden was er op 31 december 2019, bij het afsluiten van het jaarverslag, nog veel onduidelijk door de ontwikkelingen van de economie en de financiële markten, de implementatie van de 'defensie specifieke middelloonregeling' en de onzekerheid over het nieuwe pensioencontract. Bij het schrijven van dit artikel op 6 mei 2020 was er nog geen 'witte rook' vanuit de stuurgroep waarin werkgevers, werknemers en de overheid bezig zijn met de uitwerking van de hoofdlijnen van het nieuwe pensioencontract.

Wat in ieder geval al duidelijk is en ook al in het jaarverslag 2019 is opgenomen is de bijstelling van de discontovoet van 2,8% naar maximaal 2,4% wat betekent dat op basis van de **huidige** regelgeving (actieve) deelnemers moeten rekenen op een aanzienlijke premiestijging in 2021. En wat ook vaststaat, is dat het pensioen voor de deelnemers steeds onzekerder wordt.

Verwachtingen voor 2020

De verwachtingen zijn enerzijds hoopvol gezien de afgesloten akkoorden, waarvan sommige overigens slechts op hoofdlijnen zijn beschreven, echter anderzijds negatief gezien de ontwikkelingen op wereldschaal.

De ruzie tussen China en de Verenigde Staten en dan doel ik niet alleen op de handelsoorlog maar vooral ook op de wederzijdse beïnvloeding van de publieke opinie met 'nepnieuws' ('gevecht om de werelddominantie') en ten slotte de voortetterende ruzie over de herkomst van het coronavirus, bepalen voor een groot deel de koersen van de beurzen en derhalve de stand van de wereldeconomie.

In Europa hebben we dan nog een extra probleem (Brexit) en dat is het uitblijven van een helder akkoord tussen Groot-Brittannië en de EU, dat uiterlijk op 1-1-2021 getekend moet zijn als Brexit een feit wordt.

En dan komt daar bovenop nog de huidige pandemie van het coronavirus en de onzekerheid hoe die pandemie, auto-noom, de gezondheid van de wereldbevolking in 2020 (en mogelijk volgende jaren) verder zal beïnvloeden.

Ik wens u allen veel gezondheid in 2020 en hoop dat die gezondheid nog vele jaren mag voortduren.

JVH

ABP OVER DUURZAAM EN VERANTWOORD BELEGGEN

Duurzaam en verantwoord beleggen speelt een steeds grotere rol in het beleid van ABP. Maar hoe ziet dat er concreet uit? In welke bedrijven beleggen we dan? Wat is hun verhaal? En minstens zo belangrijk: hoe dragen die beleggingen bij aan een goed pensioen? ABP gaat op zoek naar het antwoord bij veelbelovende startups tot de grotere duurzame namen. In deze eerste aflevering gaat ABP op bezoek bij GTX Medical.

Het bedrijf met zo'n zestig medewerkers heeft een medisch hulpmiddel ontwikkeld om mensen met een dwarslaesie te helpen hun benen weer te bewegen. Dit gebeurt met een implantaat dat elektrische stroomstootjes afgeeft aan het beschadigde ruggenmerg. De eerste resultaten zijn veelbelovend. Acht patiënten konden weer lopen door deze therapie in combinatie met revalidatie. De komende twee jaar worden vijftien tot twintig nieuwe patiënten behandeld. Private Equity belegging GTX Medical is gevestigd op de High Tech Campus Eindhoven en in de faculteit van Biowetenschap in Lausanne.

ABP belegt in deze onderneming via Inkef, een durfkapitaal-investeerder die we hebben opgericht om in veelbelovende jonge ondernemingen in Europa te investeren. Roel Bulthuis, managing partner bij Inkef, legt uit waarom hij gelooft in deze onderneming.

Wat maakt dit bedrijf onderscheidend?

'Ik ben nog nooit in de twintig jaar dat ik beleg in de gezondheidszorg een innovatie tegengekomen die zo'n impact heeft op het leven van patiënten. Ik kijk nog regelmatig naar een filmpje op Youtube waarin een oud-militair die zeven jaar verlamd is geweest met behulp van een rollator langs het Meer van Geneve loopt. Voor sommige dwarslaesie-patiënten zal lopen met behulp van deze innovatie misschien niet haalbaar zijn, maar ook zij kunnen een enorme gezondheidswinst boeken.. Meer beweging verbetert de bloedsomloop en dat heeft weer positieve effecten op bijvoorbeeld de blaasfunctie.'

Dat klinkt prachtig, maar alleen een veelbelovende uitvinding maakt nog geen succesvol bedrijf, toch?

'Dat klopt, toch hebben we daar alle vertrouwen in. Met een deel van het team hebben we eerder een bedrijf opgericht dat zich bezig houdt met neurostimulatie. Dat hebben we succesvol weten te verkopen. Met het zakelijke instinct van dit team zit het dus wel goed.'

Welk rendement verwachten jullie met dit bedrijf te kunnen halen?

'Voor dit soort bedrijven verwachten we gemiddeld drie tot vijf keer onze belegging terug te verdienen. De terugverdiendtijd varieert van zes tot tien jaar. We beleggen nu vier jaar in

deze onderneming. De komende jaren gaan we aan de slag om een marktlicentie te krijgen en om artsen en verzekeraars enthousiast te krijgen voor deze innovatie. Daar heb ik alle vertrouwen in. Juist in deze fase kunnen we als investeerder onze kennis en ervaring inzetten om innovatieve startups in contact te brengen met de markt.'

Het blijft echter een durfinvestering. Dat betekent hogere risico's. Gokt u niet met het pensioengeld van ABP-deelnemers?

'Nee, we investeren als durfinvesteerder in meerdere van dit soort bedrijven. In die complete portefeuille houden we een scherp oog op het risico en het rendement dat daar tegenover staat. Om het risico te spreiden betrekken we ook andere investeerders in onze bedrijven. In het geval van GTX hebben we onder andere de stichting van Christopher Reeve (de voormalig Superman-acteur die een dwarslaesie opliep bij een ongeluk – red.) en een aantal toonaangevende Europese investeerders in de gezondheidszorg binnengebracht als mede-investeerders. Daarnaast worden in de gehele beleggingsportefeuille van ABP riskantere beleggingen afgewisseld met minder riskante beleggingen.'

Hoe zwaar is GTX Medical geraakt door de coronacrisis?

'Dat valt alleszins mee. Het bedrijf heeft wat vertraging opgelopen met klinische testen, omdat het ziekenhuizen niet wilde overbelasten. Daarnaast is reizen tussen de vestigingen niet mogelijk. Maar de basiswerkzaamheden lopen gewoon door.'

Bron: ABP, 20-05-2020

NEGENDE BERGVLIET OPEN

De organisatie (benvaes@hetnet.nl) van het Bergvliet Open - Vrienden Van Defensie – KVEO (BO-VVD-KVEO) golftoernooi heeft zorgvuldig gekeken naar de stand van zaken en richtlijnen rondom het coronavirus. Daarnaast hebben we ons vergewist van de coronaproof faciliteiten en voorzieningen op de golfbaan Landgoed Bergvliet. We kunnen u mededelen dat we voornemens zijn de inmiddels 9^e editie van dit toernooi te laten doorgaan. Ook dit jaar is de KVEO weer bereid om er de hoofdsponsor van te zijn. Het toernooi vindt plaats op **vrijdag 7 augustus** op de Golfbaan Landgoed Bergvliet www.landgoedbergvliet.nl

We zullen u vóór het toernooi voorzien van een starttijd en flightindeling. Er moet vooraf al afgerekend worden om opstoppingen bij aankomst te voorkomen. Telkens vertrekken er twee of drie flights. U meldt zich op de aangegeven tijd bij teebox 1 en krijgt daar uw speelbescheiden. Tot slot is er een BBQ.

Christ van Poppel en Ben Vaesen

NIEUWE ZORGSTANDAARD DEMENTIE

elt bd KLu J.C.J.M. Janissen

Een samenhangende benadering voor het hele dementietraject, vanuit het perspectief van personen met dementie en hun mantelzorgers. Dat is de kern van de nieuwe Zorgstandaard Dementie, die op 22 april 2020 is gepresenteerd. De Zorgstandaard ondersteunt hiermee dementienetwerken om hun dementiezorg te verbeteren, persoonsgericht en integraal. Het Zorginstituut heeft de Zorgstandaard Dementie ge-

autoriseerd nadat meer dan twintig partijen deze hebben onderschreven, Daaronder vertegenwoordigers van zorgorganisaties, cliënten en mantelzorgers, de zorgverzekeraars en vele beroepsorganisaties.

De Zorgstandaard Dementie 2020 vervangt die uit 2013 en vormt voor de komende jaren voor zorgverzekeraars de leidraad voor de inkoop van casemanagement en netwerkzorg dementie.

Maatschappelijke opdracht

De beleidsadviseur bij Zorgverzekeraars Nederland (ZN) was namens de zorgverzekeraars betrokken bij de vernieuwde zorgstandaard: "Mensen met dementie moeten zich overal in Nederland verzekerd weten van goede zorg en ondersteuning gedurende het hele ziektebeloop. Zorgverzekeraars zien het als hun maatschappelijke opdracht om die goede zorg aan hun verzekerden te garanderen, vanaf de start van het diagnostisch proces tot aan overlijden, ongeacht tijd en plaats.

Daarom heeft Zorgverzekeraars Nederland (ZN) namens alle zorgverzekeraars de afgelopen twee jaar meegewerkt aan de totstandkoming van de herziene Zorgstandaard Dementie, waarin de kernelementen van dementiezorg, persoonsgerichte en integrale zorg, casemanagement en ketenzorg dementie onder de loep zijn genomen. Die herziene standaard is voor de komende jaren onze leidraad voor de inkoop van casemanagement en netwerkzorg dementie".

VOORSCHOTREGELING ZIEKENHUIZEN EN UMC'S

Zorgverzekeraars verlenen voorschotten aan ziekenhuizen om hen ruimte te geven om in crisistijd te voldoen aan hun betalingsverplichtingen. De zorgverzekeraars willen zo de fi-

nanciële zorgen van ziekenhuizen en UMC's beperken, zodat zij zich kunnen richten op het organiseren en verlenen van zorg. Ziekenhuizen en UMC's kunnen vanaf 1 mei een maandelijks voorschot aanvragen ter grootte van (maximaal) 100% van de te verwachten omzet. Dat heeft Zorgverzekeraars Nederland (ZN) laten weten aan de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen (NVZ) en de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU).

De regeling blijft van kracht zolang dat nodig is, Dat is onderwerp van overleg tussen de zorgverzekeraars, de ziekenhuizen en de UMC's. Zorgverzekeraars lieten de (academische) ziekenhuizen al weten hoe zij hen gaan ondersteunen. De bevoorschotting is een eerste stap. Ziekenhuizen en UMC's lopen op dit moment inkomsten mis doordat zij niet alle planbare zorg kunnen verlenen en extra kosten maken voor de zorg van coronapatiënten. De voorschotten moeten hen de ruimte geven om rekeningen, waaronder salarissen, te kunnen betalen. Zorgverzekeraars willen zo de continuïteit van de zorg voor patiënten garanderen. De uitgekeerde voorschotten worden verrekend met de declaraties van de daadwerkelijk verleende zorg, de vergoeding van de extra kosten voor beheersing van de coronacrisis en compensatie voor minder verleende zorg, vanwege vraagtuitval door corona. Over het vergoeden van aanvullende kosten door het coronavirus worden nog afspraken gemaakt door de zorgverzekeraars, ziekenhuizen en UMC's.

AFSPRAKEN ZORGVERZEKERAARS MET HUISARTSEN

De uitbraak van het coronavirus vraagt veel van alle zorgprofessionals. Ook huisartsenorganisaties, waar patiënten als eerste terecht kunnen, staan onder grote druk om de zorg te leveren die nodig is. Om ervoor te zorgen dat zij hun volle aandacht aan patiënten kunnen geven, heeft Zorgverzekeraars Nederland (ZN) samen met de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV), en de Vereniging Praktijkhoudende Huisartsen (VPH) afspraken gemaakt. De Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) neemt de afspraken op in de regelgeving.

Huisartsen maken in deze tijd meer kosten om goede zorg te kunnen leveren. Zo hebben zij aanvullende beschermingsmiddelen nodig. Ook passen zij de praktijkvoering aan door patiënten met een mogelijke coronabesmetting te scheiden van andere patiënten. Tegelijkertijd blijft deze laatste groep nu meer thuis, wat zijn weerslag heeft op de omzet en inkomsten.

Om huisartsenpraktijken in deze meerkosten en omzettering tegemoet te komen, ontvangen zij in het tweede kwartaal van 2020 een opslag van tien euro per ingeschreven patiënt. Deze opslag is gebaseerd op een eerste inschatting

van de zorgaanbieders van de financiële gevolgen van de uitbraak van het coronavirus. Op basis hiervan zal vastgesteld worden of de opslag aansluit bij de werkelijke omzetting en aanvullende kosten, en of bijsturing nodig is in de opvolgende kwartalen. De wijze waarop de werkelijke omzetting en kosten in kaart worden gebracht en verwerking daarvan wordt door partijen in de komende tijd verder uitgewerkt. De afspraken zijn erop gericht de effecten van de coronacrisis voor huisartsen financieel te neutraliseren. Voor visites aan huis bij patiënten die (mogelijk) besmet zijn met het coronavirus mag de huisarts de prestatie “visite intensieve zorg” in rekening brengen. Deze maatregel is met terugwerkende kracht ingegaan per 1 maart 2020.

Regeling voor extra locaties

Als gevolg van de corona-uitbraak worden extra locaties ingericht voor huisartsenzorg overdag voor patiënten die (mogelijk) besmet zijn met het coronavirus. Zo organiseert bijvoorbeeld de huisartsenpost of een regionaal samenwerkingsverband deze coronazorg. Voor de inrichting hiervan worden kosten gemaakt. Zorgverzekeraars en zorgaanbieders hebben medegedeeld dat deze aanvullende kosten onder voorwaarden vergoed worden op basis van een regionale afspraak in ROAZ-verband. Als de zorg overdag wordt geleverd vanuit een huisartsenpost of een regionaal samenwerkingsverband, wordt voor patiëntencontact een passantentarief in rekening gebracht. Bij de extra locaties die sommige huisartsenpraktijken hebben ingericht kan het passantentarief in rekening worden gebracht als de patiënt noodzakelijkerwijs wordt gezien door een andere arts dan de eigen huisarts. Voor zorg aan ingeschreven patiënten geldt declaraties van reguliere consulten. Resterende kosten worden onder voorwaarden door de zorgverzekeraar verrekend met bestaande budgetafspraken van de huisartsenpost of regionaal samenwerkingsverband. Uitgangspunt hierbij is wel dat de benodigde huisartsencapaciteit op de eerder genoemde locaties in principe niet aanvullend wordt vergoed. De huisarts kan op deze locaties worden ingezet als gevolg van verminderde inzet in de eigen praktijk. Hiervoor worden huisartsen gecompenseerd via de aanvullende opslag op inschrijftarief.

Gezamenlijke afspraken over coulance

Met deze regelingen kunnen huisartsen en huisartsenorganisaties de noodzakelijke maatregelen treffen en zich volledig richten op het verlenen van zorg, zonder dat zij zich zorgen hoeven te maken over de continuïteit van hun bedrijfsvoering. Wanneer huisartsen, huisartsenorganisaties of samenwerkingsverbanden onverhoopt toch in de problemen komen, kunnen zij zich melden bij hun preferente zorgverzekeraar. Zorgverzekeraars en zorgaanbieders hebben verder afgesproken hoe om te gaan met afwijkingen van contractueel afgesproken zorg als direct gevolg van corona. Dit betekent dat huisartsen(-organisaties) niet worden afgerekend op de contractafspraken of onderdelen daarvan als die ten gevolge van de corona-uitbraak niet nagekomen kunnen worden.

DIGITAAL PLATFORM VOOR LONGKLACHTEN NA CORONA

Mensen die ernstig ziek zijn geweest door corona en daarvan nog steeds longklachten ondervinden, kunnen met hun vragen terecht op coronalongplein.nl. Op het digitale patiëntenplein van het longfonds komen informatie, ontmoeting, hulp en onderzoek samen. Het coronalongplein wordt mede gefinancierd door de directeur zorginkoop bij het Zilveren Kruis: “Deze ziekte en de gevolgen zijn voor iedereen nieuw. Door de bijdrage hopen we de zorg op de langere termijn te helpen verbeteren”.

“Sinds de uitbraak van het coronavirus hebben zich al honderden mensen met uiteenlopende vragen en klachten gemeld bij het Longfonds”. Wij krijgen zo een beeld van de medische en psychosociale problemen van corona op de langere termijn. Dit beeld wordt sturend voor de ontwikkeling van zorg en onderzoek. Het is een uniek innovatief concept dat geheel uitgaat van de vraag van de patiënt.

Blijvende longweefselschade

Tot nu toe lijkt het erop dat vooral patiënten die op de Intensive Care moeten worden beademd, risico hebben op blijvende schade aan longweefsel. Er kunnen ontstekingen ontstaan die zorgen voor littekenweefsel op de longen. Dit kan betekenen dat er straks veel meer mensen met blijvende longproblemen bij komen. Hoe zich dat gaat ontwikkelen, weten we nog niet. We moeten deze mensen blijven onderzoeken. Daarom krijgen patiënten die na opname resterende klachten hebben uiteraard een vervolgspraak.

Ziektelastmeter

Dit is een samenwerking tussen het Longfonds en de Long Alliantie Nederland (LAN). Er is nog niet veel bekend over de lange termijn gevolgen van het coronavirus. Daarom is het longfonds meteen begonnen de behoeften en ervaringen van deze nieuwe patiëntengroep in beeld te brengen. De concrete vragen en problemen zijn bovendien uitgangspunt voor nieuw wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van het coronavirus. Via het coronalongplein kunnen mensen een zogenoemde ‘Ziektelastmeter’ invullen. Zo kunnen ze inzicht krijgen in de ernst van hun klachten en eventueel verwezen worden naar de juiste zorgprofessional. Daarnaast wordt in een netwerk van onder anderen longartsen, longverpleegkundigen, fysiotherapeuten en huisartsen gezamenlijk gewerkt aan een speciaal ontwikkelde zorgstandaard.

AFSPRAKEN PARAMEDISCHE ZORG IN CORONATIJD

Veel verzekerden kunnen momenteel niet naar de fysiotherapeut, ergotherapeut, diëtist, logopedist of oefentherapeut. Zorgverzekeraars en beroepsgroepen hebben daarom samen gezocht naar oplossingen. Samen met het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie, de Stichting Keurmerk Fysiotherapie, Ergotherapie Nederland, de Nederlandse Vereniging van Diëtisten, de Nederlandse Vereniging van Huidtherapeuten, de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie en de Vereniging van Oefentherapeuten Cekar en Mensendieck heeft Zorgverzekeraars Nederland, namens de zorgverzekeraars, na constructief overleg, afspraken gemaakt over het veilig verlenen van paramedische zorgverlening tijdens de coronacrisis.

Het coronavirus legt een enorme druk op onze gezondheidszorg. Ook in paramedische zorgverlening moeten professionals alle zeilen bijzetten. Zorgverzekeraars hebben waardering voor de inzet van paramedische zorgverleners en proberen hen waar mogelijk te ondersteunen om veilige zorg aan verzekerden te kunnen blijven bieden. Daarnaast willen paramedische zorgverleners hun aandeel leveren om er voor te zorgen dat de verspreiding van het coronavirus zich beperkt en dat zij hun werk veilig kunnen doen. Waar mogelijk zal paramedische zorg digitaal plaatsvinden en in voorkomende gevallen moet er veilig zorg dichtbij worden geleverd.

De uitzonderingsmaatregel gaat (met terugwerkende kracht) in vanaf 1 maart 2020 tot het moment dat de landelijke richtlijnen/adviezen van de Rijksoverheid en het RIVM niet meer van toepassing zijn. Na beëindiging zal er een overgangstermijn van een week worden gehanteerd.

Zorgverzekeraars Nederland (ZN) onderhoudt nauw contact met de betrokken beroepsverenigingen, om waar nodig eventuele onduidelijkheden in gezamenlijkheid te bespreken en op te lossen. Gezamenlijk werken zorgverzekeraars en beroepsgroepen aan een overzicht met vragen en antwoorden voor zorgverleners.

Jos Janissen, adviseur Zorg en Welzijn

WENSEN EN GRENZEN VAN MEDISCHE BEHANDELINGEN

Het is bepaald niet gemakkelijk om over situaties te spreken waarbij wensen en grenzen van medische behandelingen aan de orde zijn. Voor de een gelukkig ver van het bed, voor de ander relevant want dichtbij.

kol-arts b.d.gnkd
KL W.N.M. Frankenmolen

COVID 19 drukt ons in het hier en nu met de neus op de feiten. Meer dan ooit zijn we er ons van bewust dat er grenzen zijn aan behandeling en zorg. De Coronacrisis is actueel en zal dat waarschijnlijk ook nog wel een tijd blijven. Maar we weten dat los van Corona mensen iedere dag met medische situaties geconfronteerd worden waarbij zij in overleg met hun arts de mogelijkheden van een behandeling afwegen, zich afvragen wat de voordelen en de nadelen van die mogelijkheden zijn en wat dat in hun specifieke situatie betekent.

Deze bijdrage gaat over behandelwensen en -grenzen. Als u ziek bent willen zorgverleners zoals huisarts en specialist u de best mogelijke zorg bieden en stemmen de zorg zo goed mogelijk af op uw persoonlijke wensen en situatie. Kunt en wilt u meepraten over uw behandeling – en dat is uw goed recht - dan kunt u met uw behandelend arts bespreken wat de mogelijkheden zijn. U bekijkt samen welke behandeling het beste bij uw persoon past en maakt hierover afspraken. U kunt er voor kiezen om grenzen te stellen aan uw medische behandeling, of om er zelfs van af te zien. Daar kunnen verschillende persoonlijke redenen voor zijn. Kortom bij behandelbeperkingen gaat het om úw wensen en grenzen.

Wat is een behandelbeperking?

Bij een ernstige ziekte is soms een zware behandeling nodig. U kunt zich afvragen 'wil ik die behandeling wel'? Het afzien van een bepaalde behandeling noemen we een 'behandelbeperking'. Een behandelbeperking is een eigen keuze, maar ook uw arts kan hiertoe besluiten als de behandeling medisch niet (meer) zinvol is.

Praten over behandelbeperkingen

U hebt het recht om tegen uw arts te zeggen dat u over behandelbeperkingen wilt praten, om de voors en tegens van de behandeling in alle rust op een rij te zetten, waarbij ook de emotionele kant besproken kan worden.

Wat moet ik mij voorstellen bij behandelbeperkingen?

Het gaat dan bijvoorbeeld om wensen met betrekking tot ja/nee reanimeren, beademen, al of niet naar de Intensive Care of naar de hartbewaking, ja/nee dialyse, operaties, bloedproducten, etc. Belangrijk: als u samen met uw arts een behandelbeperking afspreekt, gaan alle andere noodzakelijke behandelingen gewoon door. Net als de zorg om de kwaliteit van uw leven zo goed mogelijk te houden of te verbeteren.

Gesprek over behandelbeperkingen

U bepaalt zelf of en wanneer een gesprek voor u zinvol is. Als u tijdig over behandelbeperkingen spreekt, is er meestal

voldoende tijd om er goed over na te denken. Ook uw behandelend arts kan het initiatief hiertoe nemen. Dat kan naar gelang uw situatie de huisarts zijn, maar ook een medisch specialist in het ziekenhuis of een specialist ouderengeneeskunde als u in een verpleeg- of verzorgingshuis woont.

Wie besluit wat?

U en uw arts. **U**, als u niet wilt dat bepaalde handelingen worden toegepast, omdat de belasting daarvan te groot is. Het kan zijn dat het mogelijke resultaat van de behandeling en eventuele bijwerkingen voor u niet aanvaardbaar zijn als er bijvoorbeeld grote kans is op blijvende schade. Of omdat er geen uitzicht is voor u op acceptabel herstel. **Uw arts**, als bepaalde behandelingen zoals reanimatie of behandeling op de intensive care of hartbewaking geen kans van slagen meer hebben en daarom niet medisch zinvol zijn.

Moet ik mijn wensen vastleggen?

U kunt uw wensen laten vastleggen in uw medisch dossier. Belangrijk om te vermelden is dat met uw arts besproken behandelbeperkingen herzien en opnieuw met uw arts besproken kunnen worden. Gemaakte afspraken kunnen altijd teruggedraaid worden als u van gedachten verandert. Dan kan bijvoorbeeld als uw gezondheidstoestand achteruitgaat of als u andere wensen heeft gekregen. U kunt de afspraken ook zelf vastleggen in een zogeheten wilsverklaring of in een behandelpaspoort. Om op een goede wijze met uw arts over behandelbeperkingen te kunnen praten moet u twee dingen weten. Ten eerste: wat is er mogelijk en wat niet, of niet meer. Ten tweede: wat zijn uw wensen en wat is voor u belangrijk. Dat is vooral geen gemakkelijke opgave als het om wensen gaat bij een behandeling in de toekomst. Is er sprake van een actuele of zelfs een acute medische situatie, dan doet zich een andere situatie voor.

Hoe dan ook u kunt samen met uw arts tot een goede beslissing komen, door in samenspraak drie vragen te beantwoorden:

- wat zijn mijn mogelijkheden?
- wat zijn de voordelen en de nadelen van die mogelijkheden?
- wat betekent dat in mijn situatie?

Wat is voor mij belangrijk?

Het kan lastig zijn om te bepalen wat uw wensen zijn en waar uw grenzen liggen. Voor wie zich hierin wil verdiepen is uitgebreide en toegankelijke informatie te vinden. Zoals op de website van de Patiëntenfederatie Nederland (patientenfederatie.nl) en de website 'Wat er toe doet' (watertoe doet.info). De laatste site is eigenlijk bedoeld voor hartpatiënten, maar is ook toepasbaar voor mensen zonder hartklachten. Op deze site wordt aan de hand van een viertal vragen inzichtelijk wat voor u belangrijk is bij het maken van eventuele keuzes.

Eind vorig jaar werd in de media aandacht besteed aan het zogeheten 'behandelpaspoort'. Het behandelpaspoort biedt niet alleen handvatten om na te denken over wensen ten

aanzien van behandeling en zorg, maar ook de mogelijkheid om die wensen in het paspoort op te schrijven. Voor verdere informatie zie: www.behandelpaspoort.nl

Bron: KNMG, NHG, Patiëntenfederatie Nederland, Wat Er toe Doet, Netwerk Client – en –Raad Zorg, Radboudumc.

W.N.M. (Wim) Frankenmolen, zorgadviseur

WET AMBULANCEZORG

De ministerraad heeft op 26 mei ingestemd met het voorstel Wet ambulancevoorzieningen op voordracht van minister Martin van Rijn van Medische Zorg en Sport. Het doel van de wet is zekerheid bieden over ambulancezorg in de toekomst en zet dan ook in op continuïteit en kwaliteit. Per veiligheidsregio krijgt de huidige aanbieder het recht en tegelijkertijd de plicht om ambulancezorg te leveren. Dat wordt een aanwijzing voor onbepaalde tijd. Kwaliteitsnormen hebben een expliciete plek in de nieuwe wetgeving.

Minister Van Rijn: "Goede zorg voor de patiënt staat centraal bij een cruciale zorg als de ambulancezorg. Daar moet je dag en nacht op kunnen rekenen. Dan is het van belang dat je elkaar goed kent in de regio en afspraken kan maken. Denk aan de huisartsen, spoedeisende hulpafdelingen en andere partners waar ambulancemedewerkers mee samenwerken. Een vaste aanbieder geeft rust en helderheid voor patiënten, ambulancemedewerkers en voor andere partners in de regio."

De ambulancezorg wordt aangemerkt als niet-economische dienst van algemeen belang. De overheid bepaalt de regio-indeling, wijst één aanbieder aan en bepaalt de budgetten, tarieven, stelt eisen aan bestuur, intern toezicht en transparantie van de aanbieder en legt de kwaliteitseisen vast. De aanbieder heeft het alleenrecht op het leveren van de ambulancezorg maar ook de plicht om kwalitatief goede en tijdige zorg te leveren. De twee grootste verzekeraars in de regio blijven zorg inkopen bij de aangewezen aanbieder en hebben de plicht om voldoende ambulancezorg in te kopen voor hun verzekerden.

Kwaliteitsnormen waarop de IGJ toezicht houdt hebben een expliciete plek in de nieuwe wetgeving. De ambulancesector heeft een eerste Kwaliteitskader ontwikkeld met meetinstrumenten, dat wordt doorontwikkeld naar een normerend kader. Daarnaast zal de minister andere kwaliteitsnormen opnemen in de regelgeving, in principe gebaseerd op de bestaande praktijk en eigen richtlijnen van de sector. De minister kan een bewindvoerder aanstellen of in het uiterste geval een aanwijzing intrekken als er duidelijk onder het kwaliteitsniveau wordt gefunctioneerd. De aanleiding voor het wetsvoorstel is het aflopen van de Tijdelijke wet ambulancezorg per 1 januari 2021.

Bron: MinVWS, 26-05-2020

MEDIABERICHTEN OVER VETERANEN ONDERZOCHT

Ikol bd vbdd B.S. Schutte

In de krant van vandaag wordt morgen de vis weer verpakt. Dat neemt niet weg dat de krant vandaag wel wordt gelezen en morgen tijdens de koffiepauze wordt besproken. Berichten in de media zijn belangrijk, ook voor veteranen. Die berichten bepalen immers mede hoe bekend hun militaire inzet in de samenleving is. En wanneer de media ook aandacht hebben voor de zware inzetomstandigheden, de gebrachte of

fers of het belang van het militaire werk kan dat ook de waardering voor veteranen in de samenleving vergroten. Bovendien kijken ook veteranen tv en lezen ook zij kranten. Berichtgeving waarin zij een rol spelen beïnvloeden dus hun gevoel van waardering.

Al met al redenen genoeg om de berichtgeving over veteranen regelmatig te onderzoeken. En dat doet het Veteraneninstituut. Uit praktisch oogpunt wordt dan gekozen voor onderzoek in landelijke en regionale dagbladen, zo ook voor het onderzoek dat onlangs werd afgerond. Eerder media-onderzoek (2016) wees uit dat dagbladen vaker positief dan negatief over veteranen schrijven. Gelijkijdig weten we uit eigen onderzoek (2018) dat slechts 30% van de veteranen zich gewaardeerd voelt door de berichtgeving in de media.

Om dat verschil beter te kunnen verklaren hebben we er ditmaal voor gekozen om naast het hoofdonderwerp 'veteranen' ook berichtgeving over 'defensie' en 'uitzendingen' in het onderzoek mee te nemen. De artikelen hierover, en dan vooral de toonzetting ervan, kunnen immers invloed hebben op de mate waarin veteranen zich gewaardeerd voelen.

Wat heeft het juist afgeronde mediaonderzoek ons geleerd? Allereerst dat er over Defensie (68%) veel meer geschreven wordt dan over veteranen (22%) en uitzendingen (10%). Verder stellen we opnieuw vast dat regionale dagbladen ongeveer driemaal zo veel over veteranen berichten dan de landelijk dagbladen. Vooral in de 'veteranenmaanden' mei en juni is de regionale media-aandacht groot.

De meest in het oog springende conclusies betreffen echter de toonzetting van de artikelen over veteranen. Deze toonzetting is overwegend positief (!), over uitzendingen overwegend neutraal/kritisch en over Defensie zelfs overwegend negatief/neutraal. En wellicht bieden juist de kritische berichten over (besluitvorming rond) uitzendingen en de vele negatieve berichten over Defensie een verklaring waarom een

meerderheid van de veteranen zich – ondanks de vele positieve berichten over henzelf – niet gewaardeerd voelt door de media.

Zie ook: <https://www.veteraneninstituut.nl/publicaties/dagbladmonitor-veteranen-2017-2018/>

UITSTEL INVICTUS GAMES

In het licht van de pandemie van Coronavirus COVID-19 moest het bestuur van de Invictus Games Den Haag 2020, samen met de Invictus Games Foundation, concluderen dat de organisatie van de Invictus Games Den Haag 2020 niet meer kon plaatsvinden zoals gepland van 9 tot 16 mei 2020.

De huidige situatie is complex en evolueert snel. Er wordt nu samengewerkt met de teams, partners en leveranciers met het oog op het opleveren van succesvolle Invictus Games in 2021. Tickets zullen worden terugbetaald en de kaarthouders zullen binnen afzienbare tijd worden geïnformeerd.

CORANA EN VETERANENDAG

Als gevolg van de coronacrisis heeft het Dagelijks Bestuur van het Nationaal Comité Veteranendag op 2 april besloten dat een feestelijke Nederlandse Veteranendag zoals we die al vijftien jaar kennen, niet wenselijk en mogelijk is. Dat betekent een afgelasting van alle fysieke delen van de dag: de bijeenkomst op het Malieveld, het defilé voor Z.M. de Koning, de medaille-uitreiking op het Binnenhof, de openingsceremonie in de Ridderzaal en de fly-past. Het campagne-team van het Nationaal Comité Veteranendag werkt nu een alternatief, niet-fysiek, programma uit. Nadere informatie volgt.

Drs. Jaap Smit
Voorzitter Nationaal Comité Veteranendag

VERNOEMING VIADUCTEN NAAR OMGEKOMEN MILITAIREN

Het Veteranen Platform wil de komende jaren zo'n veertig bruggen en viaducten vernoemen naar omgekomen militairen. Dat gebeurt in samenwerking met Rijkswaterstaat, gemeenten, nabestaanden en de krijgsmachtonderdelen. Betekent deze nieuwe vorm van erkenning dat we veteranen anders gaan waarderen?

Op een ecoduct over de A28 bij het Drentse dorp Spier is op 28 april de eerste plaquette aangebracht, met de naam van Marc Harders (23). De marinier uit Westerbork zat in een rupsvoertuig dat in april 2010 op een bermbom reed in de Afghaanse provincie Uruzgan. Ook korporaal Jeroen Houweling (29) uit Purmerend kwam daarbij om het leven. Naar hem wordt binnenkort een viaduct over de A7 bij Purmerend vernoemd.

Later dit jaar volgen nog vijf vernoemingen. In de jaren daarna hoopt het Veteranen Platform in totaal circa veertig viaducten, bruggen en ecoducten te laten vernoemen naar alle militairen die sinds 1960 zijn gesneuveld bij vredesoperaties. “Het precieze aantal hangt af van wat de familieleden willen, of de gemeenten willen meewerken en of we voldoende geld bij elkaar krijgen”, zegt projectleider Tom de Bok.

Dit jaar worden zeven infrastructurele werken vernoemd naar een omgekomen militair:

- Marinier der 1e klasse Marc Harders: ecoduct over A28
- Korporaal van de Mariniers Jeroen Houweling: viaduct over A7
- Korporaal Kevin van de Rijdt: viaduct over A58
- Kapitein-vlieger Michael Donkervoort: viaduct over A50
- Eerste-luitenant Tom Krist: viaduct over A65
- Wachtmeester 1e klas Jeroen Severs: locatie nog niet bevestigd
- Soldaat der 1e klasse Jeffrey Broere: locatie nog niet bevestigd

“We hebben de traditie om straten en pleinen te noemen naar bekende Nederlanders, onder wie ook militairen. “Maar het vernoemen naar tijdens recente vredesmissies gesneuvelde militairen is nieuw. Iets van de laatste tien jaar”, zegt Rein Bijkerk, militair historicus en gastdocent aan het Instituut Defensie Leergangen.

Zo werd in 2009 een brug in Amsterdam-Zuid vernoemd naar Timo Smeehuijzen, die twee jaar eerder omkwam in Uruzgan. De brug ligt vlakbij het Fons Vitae Lyceum, waar de militair in zijn jeugd op school zat.

WAARDERING VETERANEN

“Het is niet slecht gesteld met de waardering, maar het kan altijd beter”, zegt Hein Scheffer, voorzitter van het Veteranen Platform. In opdracht van het ministerie van Defensie, het Veteraneninstituut en het Nationaal Comité Veteranendag onderzocht bureau Motivaction vorig jaar de waardering voor militairen en veteranen.

Uit het onderzoek bleek dat 76 procent van de Nederlanders waardering heeft voor deze groep. Bijna drie op de tien Nederlanders vindt ook dat Nederland te weinig doet voor de erkenning en waardering van militairen en veteranen.

JAARRAPPORTAGE 2019 IGK

De Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK) adviseert in zijn Jaarrapportage 2019 ten aanzien van de veteranen ‘om de systematiek rondom het toekennen van vergoedingen en compensaties aan veteranen te bezien. Houd bovendien aandacht hoe de samenleving spreekt over veteranen.’

Defensie geeft steeds beter invulling aan haar eigen veteranenbeleid. Ik vind het belangrijk dat het voor de veteraan duidelijk en eenduidig is waar hij of zij terecht kan. De structuur moet herkenbaar zijn voor de doelgroep. Veteranen wensen duidelijkheid en deze blijft vaak lang uit als het gaat om het vaststellen van vergoedingen en compensatie.

Met name de doorlooptijden bij Militaire Invaliditeitspensioenen (MIP)-keuringen en bij de aanvraag voor voorzieningen zijn hierin een knelpunt, omdat wordt uitgegaan van een medische eindtoestand die bij veel veteranen nog niet is bereikt. Ook de veteranenombudsman onderzoekt op basis van tientallen dossiers of de wachttijden inderdaad onaanvaardbaar lang zijn.

Bron: *Samenvatting Jaarrapportage IGK 2019*

KVEO-lid drs Willem Heijster, Ikol MPSD b.d., klinisch psycholoog stuurde op 26 maart jl. naar aanleiding van het artikel 'Morele complexiteit van moderne oorlogen' ('Soldiers in conflict') in de rubriek Van het Veteranenfront in het MB 234 aan de redactie het volgende e-mailbericht.

"Geachte redactie,

Met alle respect voor de poging, maar het stukje 'Soldiers in Conflict' kan niet anders dan bij de lezers vele vragen oproepen. Het is warrig en geeft niet de essentie aan waar het om draait: Uitzendingen leveren niet alleen vaak psychische schade op in de vorm van PTSS die veelal wordt behandeld, maar ook morele schade op die niet wordt behandeld.

Ik vind dat de leden van onze vereniging omtrent een en ander beter voorgelicht mogen worden dan door het stukje 'Soldiers in Conflict'.

Ik bied u daarom hierbij mijn artikel aan dat onlangs al in Carré is geplaatst, om onze lezers een beter beeld te geven van wat Tine Molendijk heeft onderzocht en gevonden met de consequenties voor de nazorg.

Ik kan mij zo voorstellen dat juist onder de leden van onze vereniging van gepensioneerden morele schade bestaat door wat zij meegemaakt hebben op uitzendingen.

Omdat ik al een auteursvergoeding van Carré heb ontvangen bied ik u dit artikel 'om niet aan'. Als er leden zijn die naar aanleiding van het artikel vragen hebben dan mogen ze mij bellen: 06 403 31 777, e-mailen: willemheijster@hotmail.com of schrijven: Klimopstraat 8, 4818 BZ Breda."

De redactie bedankt Willem Heijster voor zijn aanbod en maakt daar graag gebruik van.

MORELE ONSCHULD/VERWONDING (OUD-)MILITAIRES

We weten inmiddels erg veel over PTSS en hoe die te behandelen, maar wat weten we van de morele impact van ervaringen in conflictgebieden op uitgezonden militairen? Tine Molendijk deed als cultureel antropoloog en promovenda aan de Radboud Universiteit Nijmegen onderzoek naar de morele kanten van uitzendinggerelateerde problematiek.

Zij sprak daarvoor met tientallen (oud-)militairen die dergelijke problemen hebben ontwikkeld. Hun verhalen beginnen volgens haar vaak niet met abstracte idealen, maar met een concrete hang naar sport en avontuur. Ze vervolgen volgens haar ook niet met afstandelijke verhalen hoe succesvol hun missie was, maar met concrete gebeurtenissen zoals de kick van de eerste patrouille, de 'high five' met de lokale kinderen, het verliezen van een buddy of de hulpvragende blik

van kinderen tijdens patrouilles. Ze vertellen over het bij thuiskomst verdwalen in een supermarkt met te veel keuze, over hun woede over groot en klein onrecht, of het knagende gevoel dat ze tijdens de uitzending misschien anders hadden moeten handelen.

Dat militaire interventie een morele impact kan hebben op hen die hieraan deelnemen, was lange tijd een vanzelfsprekendheid. PTSS richt zich vooral op ervaringen van bedreiging van het leven, en als zodanig veel minder op morele worstelingen en verwondingen: moral injury. Daarbij gaat het om het verliezen van onschuld in twee betekenissen aldus Molendijk. Enerzijds in de zin van niet schuldig zijn, en anderzijds onschuld in de zin van onbekend zijn met de kwade kant van de wereld.

Hoewel PTSS en morele verwonding elkaar deels overlappen, zijn er volgens Molendijk belangrijke verschillen. PTSS houdt in dat het eigen gevoel van veiligheid geweld is aangedaan, bij morele verwonding gaat het om de schending van de eigen morele overtuigingen. Staan bij PTSS angst- en spanninggerelateerde klachten centraal, bij morele verwonding zijn dit gevoelens van schuld, schaamte en of verraad. Is het bij PTSS van belang om weer een gevoel van veiligheid te herstellen, bij morele verwondingen is het belangrijk om weer vertrouwen in zichzelf en de wereld om je heen te krijgen.

De focus van het onderzoek van Molendijk lag op het relatief nieuwe begrip 'morele verwonding', dat verwijst naar het lijden dat kan ontstaan wanneer iemands verwachtingen en overtuigingen over goed en kwaad en persoonlijke goedheid geweld worden aangedaan, door zichzelf of door anderen. De studie van Molendijk is inmiddels afgerond met een promotie op 7 januari jl.

Uit de onderzoeksresultaten bleek dat militairen over het algemeen niet zoveel morele spanningen ervaren als men zou kunnen verwachten gezien hun omstandigheden. Wanneer ze spanning ervaren, hebben ze de neiging om rechtvaardigende simplificeringen te gebruiken om zo deze spanning op te lossen, bouwend op de overtuiging dat alle situaties uiteindelijk ongecompliceerd en oplosbaar zijn. Naast schuldgevoelens, schaamte en boosheid ervoeren zij vaak ook een sterk gevoel van morele desoriëntatie. Maatschappelijke kritiek kan worden ervaren als miskennis en die miskennis kan zowel direct als indirect bijdragen aan moreel lijden.

De kern van het probleem is volgens Molendijk, doordat een intens schuldgevoel en een grote boosheid voortdurend door elkaar lopen en de militair zelf het probleem niet kan oplossen. Het lijkt mijns inziens (W.H.) van af nu van groot belang bij militairen met uitzendinggerelateerde problemen eerst goed uit te zoeken welke psychische en morele verwondingen het betreft en daar onderscheid in te maken. De aanwezigheid van zowel een psycholoog als een geestelijk verzorger bij een uitzending zou bij de debriefingen ter-

plekke al een belangrijke vorm van nuldelijks preventiezorg kunnen zijn, ieder op zijn/haar eigen vakgebied.

Ook bij behandeling na terugkeer, hoe laat ook, zou niet alleen psychische maar ook morele zorg een belangrijke rol kunnen spelen in het herstelproces. Van belang hierbij is ook dat beseft wordt dat de geestelijke ontwikkeling van militairen net zoals van gewone burgers, pas zo rond het 24e levensjaar voltooid wordt. Heel wat militairen zijn een stuk jonger bij uitzending en hebben per definitie meer moeite alle ervaringen adequaat te verwerken.

De studie van Molendijk onder veteranen van Dutchbat (Srebrenica, Bosnië) en TFU (Uruzgan, Afghanistan) kan een belangrijke bijdrage zijn aan het voorkomen en het herstel van uitzendletsel in haar diverse verschijningsvormen, die we tot nu toe alleen aanduiden als PTSS. Wellicht komt er een nieuwe classificatie: PMIS, Post Moral Insury Syndrome (W.H.).

Uit eigen ervaring zou ik hiervan een pregnant voorbeeld willen geven. Een zeer gelovige collega die zijn hele volwassen leven moreel achter de staat Israël had gestaan, kreeg bij uitzending van een half jaar naar de Golan Hoogvlakte toch wel een heel andere kijk op het gedrag van Israëliische militairen. Pas toen hij bij thuiskomst na enkele maanden in het journaal de beschietingen zag van Israël op Libanon, sloegen bij hem de stoppen door en sloeg hij in enkele uren tijd zijn halve inboedel kort en klein, terwijl hij tijdens de uitzending zich nooit onveilig had gevoeld. Zijn kijk op Israël en zijn geloof waren door de uitzending zwaar op de proef gesteld, met alle nare gevolgen voor hem en zijn gezin van dien. Het grootste probleem op dat moment was dat er geen ambulante psychologische zorg door Defensie beschikbaar was. De militair werd met behulp van een plaatselijke psychiater (die hem een kalmerende injectie gaf) door de Marechaussee naar een isoleercel in het militair hospitaal afgevoerd en moest nog een heel weekend wachten op psychologische hulp, terwijl morele hulp dichtbij was.

Militairen zijn niet in staat morele verwondingen voor zichzelf op te lossen volgens Molendijk. Ze blijven gedesoriënteerd. De behandeling van deze militairen is volgens haar lastig, doordat morele verwonding (nog) niet officieel is erkend als psychische aandoening, (als het al iets psychisch is (W.H.)). Schuldgevoelens spelen daardoor een bijrol in de spreekkamer van de klinisch psycholoog. Die beschouwt volgens Molendijk de schuldgevoelens doorgaans als een uitvloeisel van de doodsangst en machteloosheid die de militair heeft gevoeld tijdens bijvoorbeeld een levensbedreigend vuurgevecht. Minder ervaren psychologen willen dan ook steeds terug naar het moment waarop een militair op een berm bom is geklapt. Zij zien volgens Molendijk wel de waarde van het behandelen van een morele verwonding: "Maar die zeggen dat ze daarvoor niet zijn opgeleid".

Psychologen hebben geleerd dat morele oordelen er niet toe doen, terwijl die er bij een moral injury wel degelijk toe doen. Molendijk: "Dan moet je misschien toewerken naar zelfvergif-

fenis, mogelijk met een ritueel". Daar zijn geestelijk verzorgers door hun opleiding en ervaring doorgaans sterker in dan psychologen (W.H.). Mijns inziens is dit verrassende proefschrift een belangrijke bijdrage aan hulp voor militairen met PTSS/PMIS. Mevrouw Molendijk werkt inmiddels op de Faculteit Militaire Wetenschappen aan de NLDA te Breda.

In bovenstaande tekst zijn delen uit krantenartikelen, interviews met en de dissertatie van Molendijk verwerkt. In boekvorm komt de dissertatie pas over een tijdje uit. Voor het lezenpraatje dat vooraf ging aan de verdediging van het proefschrift zie: www.youtube.com/watch?v=5JujFrNguzk

BOEKBESPREKING MB 234

Boek 'Kapitein Raymond Westerling'

Rectificatie

Het ISBN van het boek "Kapitein Raymond Westerling en de Zuid-Celebes-affaire (1946-1947)" moet zijn ISBN 9789463387651

Reactie rayon Noord-Brabant-West

Ondertussen hebben we kennis genomen van het boek dat Bauke Geersing onlangs heeft laten uitgeven, waarin op academische wijze wordt afgerekend met de negatieve berichtgeving over het optreden van Kapitein Raymond Westerling op Zuid-Celebes. Wij raden u dit boek aan.

Boek 'Fiasco van goede bedoelingen'

Ons KVEO-lid P.G. de Graeff, ktz (T) b.d stuurde op 28 maart jl. aan de redactie zijn commentaar op de boekaankondiging 'Fiasco van goede bedoelingen' van John Jansen van Galen in het MB 234. De heer De Graeff was in 2010/2011 als boekrecensent betrokken bij het Mededelingenblad. Hij schrijft in deze reactie:

"Op 17 augustus 1945 hoorden wij vanuit het kamp ADEK in Batavia het gehuil van een massa mensen in de tuin van Soekarno. Hij verklaarde toen de onafhankelijkheid van Indonesië! Zoals mijn Oom Andries (André) de Graeff, GG van 1926-1931, (broer van mijn grootvader) al voorspelde: "een eindeloozen, steeds heftiger wordende strijd, waarin wij het op den duur zullen moeten afleggen", begon toen voor ons, na drie jaar concentratiekamp.

Het blijft onduidelijk waarom de Nederlander de wens tot onafhankelijkheid niet heeft willen honoreren. Waarom moest het meer dan 100 jaar duren en kostte het zo veel slachtoffers, die vandaag nog steeds niet die erkenning hebben, wanneer dat vergeleken wordt met de herdenking van Wereld Oorlog II in Nederland.

Het boek van John Jansen van Galen is, net als zijn "Ons laatste oorlogje" zeer verhelderend en duidelijk."

U KRIJGT MORGEN BEZOEK

Interview:

Zeven vragen van Harmke Zonnebeld aan Bert Carper die zijn vader herdenkt

L.S. (Bert) Carper (1925) is KVEO-lid, kapitein AAT b.d. Het interview is toegestuurd door plv rayonofficier van Twente Henk Dekkers.

Wat was de rol van uw vader tijdens de Tweede Wereldoorlog?

'Mijn vader was politieagent in Hoogeveen en wist daardoor vaak welke mensen opgepakt dreigden te worden. Hij bezocht hen de dag ervoor en sprak dan slechts één zin: "U krijgt morgen bezoek." Daarmee redde hij levens. Hij waarschuwde bijvoorbeeld mensen die onderduikers in huis hadden, zodat zij nog de tijd hadden om alle spullen van die onderduikers en de onderduikers zelf weg te krijgen.'

Wat kreeg u daar als oudste zoon van mee?

'Mijn vader had mij verteld over zijn nevenfunctie. Ik heb die informatie als zeer vertrouwelijk moeten behandelen en mocht er niet over praten met mijn moeder, broers en zussen. Ik was in die tijd elders ondergedoken.'

Hoe hebt u ontdekt wat er met uw vader is gebeurd?

'Hoewel mijn vader al in 1945 is opgepakt en overleden, is zijn lichaam pas in 1960 geïdentificeerd. Daarna ben ik alles te weten gekomen. De voorzitter van het inlichtingenbureau te Bremervörde, Klaus Volland, was in bezit van een namenlijst van verschillende transporten die in het Duitse Brillit waren aangekomen. Op die lijst stond ook mijn vaders naam: hij heeft met honderd andere zieke mensen in een goederenwagon geperst gezeten. Bij aankomst bleek dat negentig procent van de inzittenden onderweg was gestorven, onder wie mijn vader. Mensen uit de omgeving moesten de lijken begraven in een massagraf. In 1960 is zijn lichaam als een van de weinige geïdentificeerd. Hij had namelijk op advies van zijn tandarts een gebitskaart laten maken, waarmee hij geïdentificeerd kon worden.'

In 1960 werd uw vader herbegraven op het Nationaal Ereveld in Loenen. Wat betekent dat voor u?

'Het maakt mij heel trots. De begrafenis was plechtig: mijn vader is met korpseer begraven, zoals dat heet bij begrafenis van politieagenten. Het was ook een verdrietige dag. Er was alleen een klein kistje met restanten om te begraven. Mijn moeder is daarna eigenlijk altijd blijven twifelen of mijn vader wel in dat graf lag. Zij heeft na de oorlog heel lang gerouwd om het verlies van mijn vader, want ze waren gek op elkaar en hadden een heel goed huwelijk.'

In november 2019 werd er voor uw ouderlijk huis een struikelsteen voor uw vader geplaatst. Hoe was dat voor u?

'Het plaatsen van die steen was voor mij een tastbaar bewijs van wat mijn vader heeft betekend. De steen is ook gezegend door een pastoor. Dat gebeurde zoals gebruikelijk is in de Rooms-Katholieke Kerk: de pastoor sprak een gebed uit en besprenkelde de steen met wijwater om Gods zegen te vragen over het leven van mijn vader. Ik ben de Stichting Hoogeveense Herdenkingsstenen, en in het bijzonder de heer Albert Metselaar, veel dank verschuldigd. Hij was de historicus die het verleden van mijn vader heeft onderzocht en de herdenkingsrede bij het plaatsen van de steen heeft uitgesproken.'

U weet wie uw vader heeft verraden, maar u hebt gezegd nooit zelf diegene te verraden. Hoe kunt u dat zeggen?

'Mijn moeder zei altijd: "Iemand verraden doe je niet, daar krijg je later spijt van." Ik herinner mij dat mijn moeder vertelde bezoek te hebben gehad van een NSB'er die haar voorstelde een neef te verraden in ruil voor de vrijlating van mijn vader. Ze weigerde en daar ben ik trots op. Zelf sta ik er ook zo in: als ik de naam van mijn vaders verrader zou noemen, wat doe ik zijn vrouw en kinderen dan aan?'

U bent pas later gaan praten over wat u allemaal hebt meegemaakt. Hoe komt dat?

'Ik stopte alles weg; jarenlang heb ik nooit over mijn vader gesproken of over wat ik allemaal heb meegemaakt. De algemene opvatting was dat je niet over zulke zaken praatte. Pas in 2006 heb ik mijn verhaal op papier gezet en aan mijn kinderen laten lezen. Daardoor hebben mijn kleinkinderen er ook belangstelling voor. Eén kleinkind gaat weleens met mij mee naar het graf van mijn vader, de enige plek waar ik huil. Zijn graf en nu ook de struikelsteen voor zijn huis zijn voor mij het sluitstuk van deze geschiedenis. Nu is er de erkenning dat ook mijn vader gestorven is voor zijn vaderland.'

Bron: *ndzeven*, zaterdag 2 mei 2020

KVEO-STROPDAS

De stropdas met het logo van onze vereniging is te verkrijgen in de kleuren donkerblauw en bordeauxrood. De prijs bedraagt, inclusief verzend- en verpakkingskosten, € 19,00 voor in Nederland en € 22,00 voor in het buitenland wonende leden. Leden kunnen de das bestellen door het overmaken van het verschuldigde bedrag naar bankrekening: **NL63 INGB 0005 6548 59** t.n.v. KVEO te Den Haag, onder vermelding van KVEO-das "rood" of "blauw".

Van de rayons

Deze rubriek bevat de informatie die door de rayonofficiëren is aangeleverd. In verband met de corona maatregelen is deze beperkt. Voor nadere informatie en de ontwikkelingen over de voortgang van activiteiten in de rayons, verwijzen we u naar uw rayonofficier. De contactgegevens staan op de voorlaatste pagina van dit blad.

01 FRIESLAND

Agenda

In deze onzekere tijd hebben we als bestuur wel ideeën over een programma van activiteiten maar we wachten op betere tijden om elkaar weer te ontmoeten. Met een leuk uitstapje en hapje/drankje kunnen we dan hopelijk weer bijkletsen en het leven weer glans teruggeven.

Berichten

De wereld is in een 'wurggreep' terecht gekomen vanwege de gigantische impact van het coronavirus. Hoe lang dat nog doorgaat is een vraagteken maar wij hopen op een vaccin en een medicijn die zo spoedig mogelijk als bestrijdingsmiddel gebruikt kunnen worden.

Als wij ons tot Nederland beperken zien we een samenleving die volledig op zijn kop is komen te staan en waarbij alle 'gewone zaken' uit de pre-coronatijd een geheel andere invulling hebben gekregen.

Gezondheid, werk, inkomen, recreatie en nog veel meer aspecten hebben een andere samenleving gecreëerd waarbij iedereen hoopt er zo genadig mogelijk doorheen te komen. Vooral onze leeftijdscategorie is qua gezondheid een bedreigde groep en de lockdown betekent voor ons dan ook in veel opzichten een groot 'gemis' van het gewone leven; beperkte bewegingsvrijheid en voorzichtig leven in de anderhalvemeter-samenleving zijn ook ons deel geworden.

Maar er is ook een groot pluspunt. Immers, wij ontvangen nog maandelijks ons pensioen en onze AOW (in mei zelfs vakantiegeld) en als je dan ziet dat in onze samenleving honderdduizenden, misschien wel miljoenen (!) in veel slechtere omstandigheden deze afschuwelijke periode doormaken (= overleven) dan zeggen wij tegen elkaar: probeer te kijken – hoe moeilijk dat ook is – naar de positieve kanten die er hopelijk ook zijn.

Als gepensioneerd hebben we de afgelopen jaren vaak het gevoel gehad dat we te kort kwamen (geen indexatie en daarom zo'n 15 % gemis aan verhoging van onze pensioenen), maar nu behoren wij tot de groep die zekerheid heeft met betrekking tot hun financiën. Dat is niet zaligmakend maar wel een groot pluspunt. Of wij als gepensioneerd na 1 januari 2021 ook geconfronteerd zullen worden met een korting is weliswaar de vraag en is afhankelijk van de dekingsgraad. We zullen het te zijner tijd ervaren.

Het is in heel veel opzichten een zware tijd, maar - als het lukt - tel je zegeningen en probeer zo aangenaam mogelijk te leven.

Wij wensen iedereen een goede gezondheid en een positieve levensattitude!

Regiobestuur Friesland, Hans Smedema

10 NOORD-BRABANT-WEST

Berichten

Zoals bij de overige rayons van onze vereniging zijn alle activiteiten tot nader order afgelast. Dat is triest. Vooral omdat we voor de Zeer Sterken een uitstapje hadden gepland naar het Oorlogsmuseum te Overloon. Ook dit is komen te vervallen voor onze rayonleden, die dit jaar 85 jaar worden of die al ouder zijn.

Als troost hebben we iedereen van deze groep Zeer Sterken via Topbloemen.nl een bosje bloemen laten bezorgen. Vooral ook als boodschap dat wij ook in deze coronacrisis aan hen denken. Bijna alle 31 leden hebben mondeling of schriftelijk laten weten dat dit gebaar zeer op prijs is gesteld.

Verder hebben we meerdere malen een e-mailbericht aan alle rayonleden gestuurd om aan te geven dat wij graag bereid zijn om te ondersteunen, waar dit ook nodig mocht zijn. Nu past ons allen geduldig wachten op wat komen gaat.

Jos Bokkelkamp

16 TWENTE

Berichten

Ons rayon 16 bevindt zich gedeeltelijk in het golvende landschap van Twente. Haar volkslied spreekt over het schone en nijvere Twente. De Twentse grenzen worden gevormd door de Dinkel en de Regge. Dit ook prachtige en rustgevende vakantiegebied is een bezoek zeker waard. Dat geldt met name nu vakanties in het buitenland momenteel niet meer zo voor de hand liggen.

Wat onze maandelijkse activiteiten betreft moet ik helaas melden dat die op dit moment helemaal stilliggen. Ook onze

vaste locatie heeft haar deuren gesloten. Mocht daar wijziging in komen dan berichten wij u en is dat via www.kveo.nl te raadplegen. Dit jaar vierden wij ook 75 jaar vrijheid. U hebt waarschijnlijk het indrukwekkende programma op De Dam van 4 mei gezien. Daarnaast was er op Omroep Gelderland op 4 mei van 13.30 uur tot 14.30 uur een uitzending vanaf het Ereveld Loenen. In die uitzending was ook ons rayonlid Bert Carper met een waardevolle bijdrage te horen. U kunt dit programma via uitzending gemist ook zien. Eventueel kan dat ook via Google, als u daar intypt: Omroep Gelderland Ereveld Loenen, krijgt u het in beeld.

In mijn woonplaats Wierden is er een VIER DE VRIJHEID vlag gekomen.

Daarop staan symbolen en monumenten, soms aan de hand van getuigenverhalen. Op de vlag staan de kersttrein, het monument van 29 maart 1945, het Lancker-monument, het herinneringsmonument aan het J.C. van den Bergplein, oorlogsgraven op de begraafplaats aan de Appelhofstraat, een vliegtuig met parachutes als verwijzing naar de dropping in Hoge Hexel op 29 september 1945, het Joodse monument aan de Bornerbroekseweg in Enter en het wapen van de gemeente Wierden. Een eerbetoon ook aan vele mensen die hun inzet vaak niet hebben overleefd. Velen hebben alles in het werk gesteld om de Duitsers tegen te werken. Zij zagen dat het nationaal-socialisme een vreselijke ideologie was. Ten slotte: mocht u niet over internet beschikken, laat het even weten. Dan proberen wij u op een andere manier informatie te sturen.

Op verzoek zenden wij u graag onze maandelijkse uitnodiging. Daarvoor ontvang ik dan graag uw (e-mail)adres of telefoonnummer. Uw eventuele partner/introducee is altijd uiteraard van harte welkom. Voor leden van andere rayons geldt hetzelfde, dit betreft ook de leden uit de Euregio, het grensgebied in Duitsland. U kunt mij bereiken via: twente.plv@kveo.nl of via telefoon 0546 57 46 07.

Henk Dekkers

17 't GOOI/'t STICHT

Agenda

De rayonbijeenkomsten voor leden en hun partners worden, uitzonderingen daargelaten, in beginsel op de tweede woensdag van de oneven maanden gehouden in zaal Bloeyendael van hotel De Biltsche Hoek, De Holle Bilt 1, 3732 HM DE BILT. Gelet op de richtlijnen van de overheid met betrekking tot het beheersen van de coronacrisis zijn de omstandigheden van onze bijeenkomsten aan wijzigingen onderhevig. Met de kennis van nu zijn de resterende bijeenkomsten voor het jaar 2020 gepland op 8 juli, 9 september en 11 november. Noteer deze data in uw agenda zodat u onze bijeenkomsten niet onbedoeld overslaat of vergeet. Voor verdere informatie met betrekking tot het doorgaan en de omstandigheden van deze bijeenkomsten verwijs ik u graag naar de website van het rayon 't Gooi/'t Sticht: (www.rayon17kveo.nl).

Berichten

Als gevolg van de heersende griep had een aantal leden de bijeenkomst van 11 maart afgezegd. 22 deelnemers genoten van een spontane en ontspannen middag/avond. Zij hielden zich keurig aan de richtlijnen om fysieke contacten zoveel mogelijk te vermijden. De rayonofficier ging op een enigszins cynische wijze in op de reacties van de diverse media op het coronavirus en de effecten die het heeft op de diverse onderdelen van de maatschappij (om er maar een paar te noemen: ondernemers, vakantiegangers, reisorganisaties, hotels, scholen, universiteiten, medische zorg, opa's en oma's die hun kleinkinderen niet meer mogen ontvangen, sociale contacten, pensioenfondsen, etc.).

Hij refereerde wederom aan een eeuwenoud gezegde: *de mens lijdt het meest door het lijden dat hij vreest*. Hij gaf als advies om de mening over het coronavirus te baseren op feiten en niet te verzanden in doemdenken. Blijf vooral de positieve zaken erkennen om ook te kunnen genieten van de fijne dingen van het leven. De deelnemers genoten vervolgens van een uitstekend samengesteld diner. Het bedienend personeel, onder wie ook onze Angelique, kreeg dan ook aan het einde van het diner een welverdiend applaus van de deelnemers.

De bijeenkomst van 13 mei kwam helaas, als gevolg van de coronarichtlijnen van de overheid, te vervallen. Om toch nog enigszins onderling contact te kunnen onderhouden tussen de actieve deelnemers is door de rayonofficier, met toestemming van deze deelnemers, persoonlijke informatie over hun bereikbaarheid gedeeld. Een telefoontje in deze tijd is natuurlijk fijn, maar vervangt niet het persoonlijk contact tijdens onze bijeenkomsten. Hopelijk kan de bijeenkomst op 8 juli (onder voorwaarden?) doorgaan. Wij houden u op de hoogte.

E-mailadressen. Leden van rayon 't Gooi/'t Sticht, die dat nog niet hebben gedaan, wordt verzocht hun (gewijzigde) e-mailadressen bekend te stellen aan de rayonofficier (e-mail: vandenhurk@xmsnet.nl of tgooitsticht@kveo.nl, zodat zij ook via e-mail op de hoogte kunnen worden gehouden van de laatste ontwikkelingen in ons rayon.

Bert van den Hurk

20 DEN HAAG

Agenda

Vanwege de coronacrisis worden er vanaf eind maart géén bijeenkomsten meer gehouden.

Het is nog onduidelijk wanneer dat wel weer kan. De RO bekijkt alles zorgvuldig en informeert alle leden van rayon Den Haag middels e-mail wanneer dat weer mogelijk zal zijn.

Berichten

Terugkijkend naar onze laatste bijeenkomst op dinsdagmiddag 10 maart moet ik concluderen dat we enorm geluk heb-

ben gehad. We hadden toen, ondanks geen handen schud- den of zoenen, toch een heel gezellige bijeenkomst in gebouw 147 op de Frederikkazerne. Ook genoten we van een heerlijke Chinees-Indische maaltijd. Eind van die week ging alles op slot en konden we de Jaarplanning 2020 in de ijskast zetten.

Met Pasen stuurden we nog kaartjes naar onze vaste bezoekers van de bijeenkomsten. Dat werd bijzonder gewaar- deerd, gezien alle reacties daarop. Ook enkele mailings naar alle leden van rayon Den Haag met een e-mailadres, om zo toch nog enig contact te houden. Laten we echter hopen dat iedereen deze moeilijke en vaak ook lastige fase dit jaar ge- zond overleeft.

Daarom: volg de richtlijnen van de overheid op en blijf (nog) zoveel mogelijk thuis. Bij het naar buiten gaan (blokje om of voor boodschappen): houd de 1,5 meter afstand zoveel mo- gelijk aan.

Hopelijk kunnen we dit jaar weer starten met onze bijeen- komsten. We (plv RO en RO) houden nauwlettend de afspra- ken in het oog en overleggen op de kazerne wat de mogelijk- heden zijn. Zodra het weer kan zullen we u informeren.

Hans van der Vecht

STILTE BIJ HERDENKING MARGRATEN SPREEKT LUID

Deze Amerikaanse mannen en vrouwen vergeten wij nooit. De stilte die zij achterlieten, spreekt luid. Zij betaalden de hoogste prijs, voor hun land en onze vrijheid. Dat zei minister Ank Bijleveld-Schouten op 24 mei op de Amerikaanse be- graafplaats Margraten in Zuid-Limburg. Daar worden jaar- lijks de Amerikaanse militairen herdacht die in de Tweede Wereldoorlog sneuvelden bij de bevrijding van Europa.

© Des Wijzen-Fotografie

Margraten.

Bijleveld: Wij zijn het aan hen, onszelf en onze toekomstige generaties verplicht om als partners onze vrije democrati- sche rechtsstaten te blijven beschermen. Want de oorlog en het gemis van deze helden zitten nu, 75 jaar later, nog steeds in ons. Met deze laatste woorden refereerde Bijleveld aan een citaat van Koning Willem-Alexander uitgesproken op 4 mei tijdens de Nationale Dodenherdenking. Ook nu woonde de koning de plechtigheid bij.

Dankbaarheid

De minister noemde Margraten een eervolle plek en sprak over dankbaarheid voor de onmisbare Amerikaanse inzet bij de bevrijding en steun bij de wederopbouw. Die oprechte dankbaarheid komt al 75 jaar lang tot uiting in Margraten, zei ze.

Vanwege de coronacrisis was er geen publiek bij deze Me- morial Day. Buiten minister Bijleveld, die namens de regering aanwezig was, waren er nog enkele hoogwaardigheidsbe- kleders. Zo vertegenwoordigde de Commandant der Strijd- krachten luitenant-admiraal Rob Bauer de krijgsmacht. Ver- der waren onder anderen de Amerikaanse ambassadeur in Nederland Pete Hoekstra bij het eerbetoon en de hoogste NAVO-commandant in Europa generaal Tod Wolters.

F-16's eregroet

Traditiegetrouw brachten F-16's van de Koninklijke Lucht- macht een eregroet. De vier toestellen vlogen een zoge- noemde missing-man formatie boven de begraafplaats. Daarbij verlaat één van hen de groep als symbool voor de gevallen.

Margraten is de enige Amerikaanse begraafplaats in Neder- land. Het merendeel van de Amerikaanse militairen sneu- velde tijdens de bevrijding van het zuidoosten van Neder- land en de opmars door Duitsland. Margraten is de rustplaats van 8.301 Amerikaanse militairen. 1.722 personen staan op de Muren der Vermisten.

Bron: MinDef 24-05-2020

AANBOD ALMANAKKEN

Mevrouw I.F. Walbeehm - de Groot (Den Haag) is in het bezit van drie cadetten-almanakken 1958, 1959 en 1960. Mocht u hiervoor belangstelling hebben, neem dan contact met haar op. Haar e-mailadres is: ifwalbeehm@me.com

Adreslijst Rayonofficiëren

01 Friesland

Ikol b.d. KLu H.J. Smedema
Woelwijk 2, 9255 KH Tytsjerk
telefoon (0511) 43 29 61
e-mail: friesland@kveo.nl
plv: elt b.d. KLu H.G.A. Moesman
telefoon 06 400 90 893
e-mail: friesland.plv@kveo.nl

02 Groningen/Drenthe

maj b.d. art D.B. Elzinga
Ubbegalaan 16, 9727 DT Groningen
telefoon (050) 526 40 55
e-mail: groningendrenthe@kveo.nl
plv: Ikol b.d. KLu W.J. Goedvolk
telefoon (0592) 41 54 22
e-mail: groningendrenthe.plv@kveo.nl

03 De Achterhoek

Ikol b.d. vbdd C.P. Heeren
Leliestraat 56, 7151 GK Eibergen
telefoon (0545) 47 21 46
e-mail: achterhoek@kveo.nl
plv: maj bd KLu ing D.G.A. de Goede,
telefoon 0049-2853 28 32
e-mail: achterhoek.plv@kveo.nl

04 Noord-Veluwe

Ikol b.d. vbdd T.C.J.M. Berkhout
Windbaan 125, 3893 CG Zeewolde
telefoon (036) 522 57 79
e-mail: noordveluwe@kveo.nl
plv: vacant

05 Oost-Veluwe

kol b.d. KMar W.A. Geense
De Colignystraat 24, 7315 JE Apeldoorn
telefoon (055) 541 82 91
e-mail: oostveluwe@kveo.nl
plv: Ikol b.d. KLu ds. A.A.A. Schiebaan
telefoon (055) 506 30 19
e-mail: oostveluwe.plv@kveo.nl

06 Veluwezoom

Ikol b.d. art J. Penning
Weerdestein 18, 6714 CS Ede
telefoon (0318) 62 11 79
e-mail: veluwezoom@kveo.nl
plv: elt b.d. inf E. van de Weerd
telefoon: (0318) 61 75 87
e-mail: veluwezoom.plv@kveo.nl

07 Land van Maas en Waal

kol b.d. KLu G. Verschuur
Bolswardlaan 2, 6835 JT Arnhem
telefoon (026) 327 46 81
e-mail: landvanmaasenaar@kveo.nl
plv: Ikol b.d. inf D.P. Hesse
telefoon (024) 645 38 03
e-mail: landvanmaasenaar.plv@kveo.nl

09 Limburg-Zuid

maj b.d. cav J.P.M. Dagniaux
Emilionlaan 7, 6213 GL Maastricht
telefoon (043) 347 79 91
e-mail: limburgzuid@kveo.nl
plv: Ikol b.d. inf H.M. Genders
telefoon (046) 474 79 41
e-mail: limburgzuid.plv@kveo.nl

10 Noord-Brabant-West

Ikol b.d. art F.J.M. Dirks
p/a Viveslaan 52, 4834 XX Breda
telefoon 06 537 19 668
e-mail: noordbrabantwest@kveo.nl
plv: maj b.d. ma J.L. Bokkelkamp
telefoon (076) 561 34 05 of
06 547 97 612
e-mail: noordbrabantwest.plv@kveo.nl

11 De Meierij

genm b.d. vbdd J.J.C.N. de Vries
aanspreekpunt:
plv: elt b.d. KLu F.L. Rademaker
Bosveld 303, 5403 AJ Uden
telefoon (0413) 26 80 79
e-mail: demeierij.plv@kveo.nl

12 De Kempen

kol b.d. KLu H.J.J.A.M. Grootveld
Luxemburglaan 91, 5625 NC Eindhoven
telefoon (040) 241 25 05
e-mail: dekempen@kveo.nl
plv: Ikol b.d. gn C.G.A.N. Diemel
telefoon (0499) 31 04 16
e-mail: dekempen.plv@kveo.nl

14 Noord-Holland

kltz b.d. P.J. van Maurik
Sparrenstraat 27, 1783 GT Den Helder
telefoon (0223) 62 36 06
e-mail: noordholland@kveo.nl
plv: ltz 2oc b.d. D.C. Doornik
telefoon (0227) 59 25 21
e-mail: noordholland.plv@kveo.nl

16 Twente

maj b.d. KLu E.C. Briët
De Kostee 14, 7625 PW Zenderen
telefoon (074) 266 36 50
e-mail: twente@kveo.nl
plv: Ikol b.d. GV ds. J.H. Dekkers
telefoon (0546) 57 46 07
e-mail: twente.plv@kveo.nl

17 't Gooi/'t Sticht

kol b.d. KLu L.L.G. van den Hurk
Noorderlicht 101, 3824 EC Amersfoort
telefoon (033) 453 03 54
e-mail: tgooitsticht@kveo.nl
plv: Ikol b.d. log D.K. Brouwer
telefoon (0346) 82 08 46
e-mail: tgooitsticht.plv@kveo.nl

18 Eemland

Ikol b.d. cav E. Westerhuis
Sprielderhout 36, 3881 PT Putten
telefoon (0341) 26 66 30
e-mail: eemland@kveo.nl
plv: maj b.d. cav M. van der Zande
telefoon (033) 301 12 28
e-mail: eemland.plv@kveo.nl

19 Zeeland

ktzarts b.d. C.C.M. Lelkens
Trintellaan 18, 4484 RJ Kortgene
telefoon (0113) 85 11 11
e-mail: zeeland@kveo.nl
plv: kol b.d. ma B. Vooijs RA
telefoon (0118) 50 10 20
e-mail: zeeland.plv@kveo.nl

20 Den Haag

maj (R) b.d. J.J. van der Vecht
Ranonkelstraat 37, 2565 BA Den Haag
Telefoon (070) 363 42 12 of
06 233 00 850
e-mail: denhaag@kveo.nl
plv: elnt (R) b.d. A.J. Jansen
Telefoon (078) 619 49 81 of
06 534 10 656
e-mail: denhaag.plv@kveo.nl

22 Rotterdam

kol b.d. ts ir. P.H.H. Scharp
Nobellaan 65, 2641 XV Pijnacker
telefoon (015) 369 37 60
e-mail: rotterdam@kveo.nl
plv: H. Pas-Snelders
telefoon (010) 458 22 72
e-mail: rotterdam.plv@kveo.nl

24 Steenwijk/Havelte

Ikol b.d. inf J. Meijer
De Strekel 28, 8332 JN Steenwijk
telefoon (0521) 51 24 98
e-mail: steenwijkhavelte@kveo.nl
plv: kol b.d. KMar W.A. Broesder PhD
telefoon (0521) 34 50 24
e-mail: steenwijkhavelte.plv@kveo.nl

25 Spanje/Altea

Ikol b.d. log F.J.P.A. Turnsek
Albardanera 84, Buzon 1314
03750 Pedreguer Alicante-Spanje
telefoon (0034) 96 645 70 18
e-mail: spanje@kveo.nl
plv: kltz b.d. W. Leinders
telefoon (0034) 63 617 10 07
e-mail: spanje.plv@kveo.nl

26 Duitsland

Ikol b.d. art R. Meijnderts
Steigerhügel 4, 67659 Kaiserslautern
Dld telefoon (0049) 631 23407
e-mail: duitsland@kveo.nl
plv: maj b.d. td L.L.M. Buurman
telefoon (0049) 659 4857 9079
e-mail: duitsland.plv@kveo.nl

Uit respect voor Martin

Daar wij als redactie niet de illusie hebben de laatste pagina van het blad het gezicht te geven zoals Martin dat kon, laten we deze pagina voor dit nummer blanco

R.I.P. Martin

De redactie zal zich nader beraden over de invulling in de toekomst

Jan Poorter

Theo Deckers